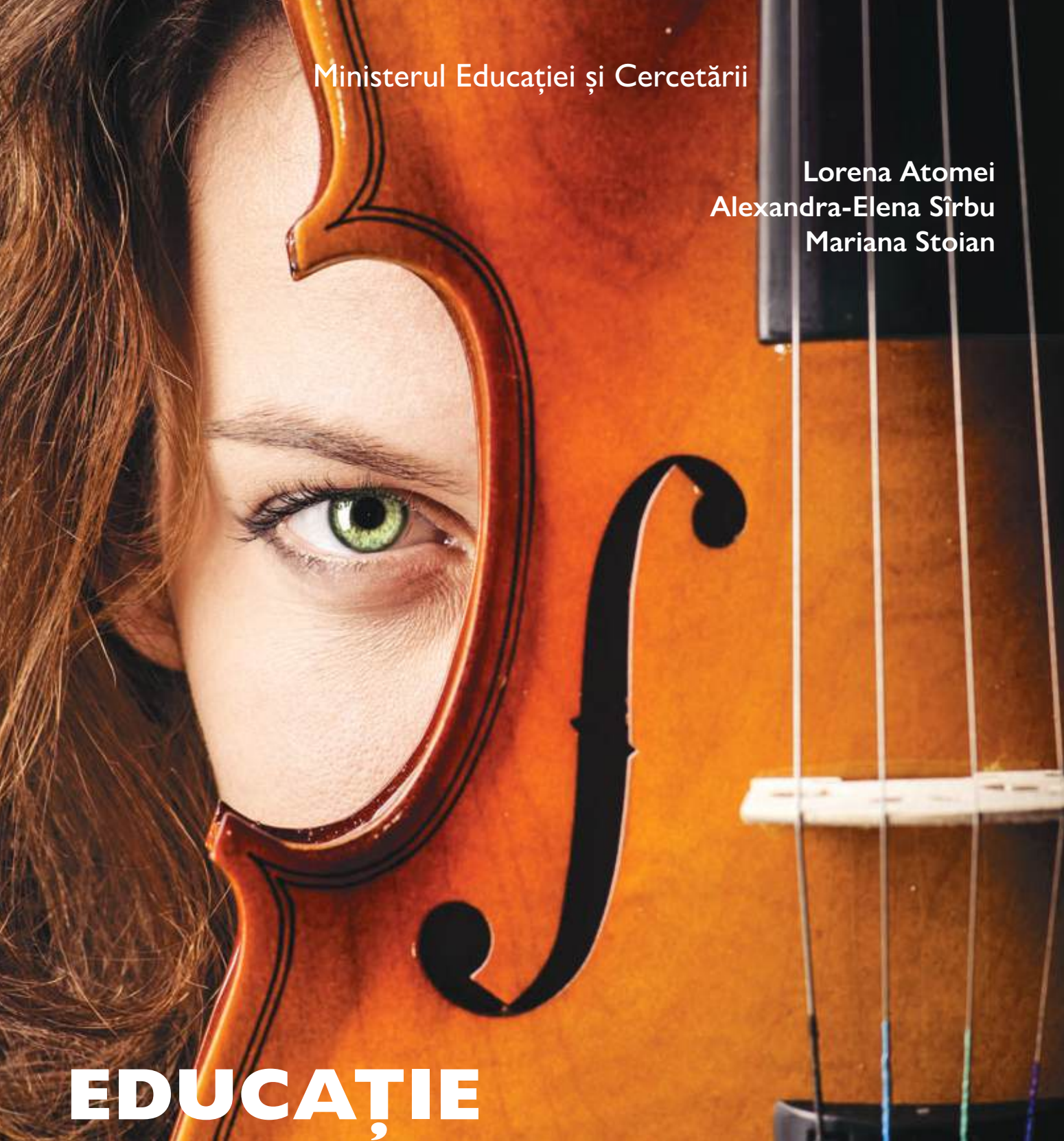

Ministerul Educației și Cercetării

Lorena Atomei
Alexandra-Elena Sîrbu
Mariana Stoian

EDUCAȚIE

MUZICALĂ

Trunchi comun (TC), toate filierele,
profilurile și specializările/calificările
profesionale – clasa a IX-a

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest proiect de manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 6930/19.12.2025.

Numărul de telefon 119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

Numărul de telefon 116.111 – număr de asistență pentru copii, în conformitate cu Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

Ministerul Educației și Cercetării

Lorena Atomei
Alexandra-Elena Sîrbu
Mariana Stoian

EDUCAȚIE MUZICALĂ

Trunchi comun (TC), toate filierele,
profilurile și specializările/calificările
profesionale – clasa a IX-a

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației și Cercetării prin Ordinul de ministru nr. _____ .
Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de opt ani școlari, începând din anul școlar 2026 – 2027.

Inspectoratul Școlar _____

Școala/Colegiul/Liceul _____

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*	
				la primire	la predare
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: *nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat*.

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ATOMEI, LORENA

Educație muzicală : trunchi comun (TC), toate filierele, profilurile și specializările/calificările profesionale – clasa a IX-a / Lorena Atomei, Alexandra-Elena Sîrbu, Mariana Stoian. - București : Booklet, 2026
ISBN 978-630-347-300-0

I. Sîrbu, Alexandra-Elena

II. Stoian, Mariana

Referenți științifici:	Conf. univ. dr. Viorela Ciucur, Universitatea Națională de Muzică București prof. înv. preuniv. grad I Dorina Baci-Ursuianu, Liceul Teoretic Nichita Stănescu, București
Redactor-șef:	Bogdan Nicolai
Redactare:	Alexandra Rotaru
Corectură:	Dorina Lipan
Copertă:	Mihaela Cojoc
Grafică și DTP:	Mihaela Cojoc
Montaj video:	Quartz Film Studio
Digital:	Booklet
Credite foto și video:	Adobe Stock; Wikimedia Commons (domeniu public); Edu Musik, Filarmonica „Paul Constantinescu”, Ploiești; YouTube: <i>Diminutions over lo cantarei d'amor si novamente</i> , Vivianne Caragea, Christian Velasco Vázquez, Stephen Moran; Symphactory Orchestra pe canalul Fundația Calea Victoriei; Corul Național de Cameră „Madrigal – Marin Constantin”
Voce/interpretare:	Ramona Hilohe

Pentru comenzi:
tel.: 021.430.30.95/021.440.10.02
e-mail: comenzi@booklet.ro
site: www.booklet.ro

CUPRINS

Recapitulare și evaluare inițiale	6	2.6. Romantismul – emoție și libertate de expresie în muzică, literatură și pictură	40
UNITATEA 1 Limbaj muzical și interpretare expresivă		Proiect – Clasicism vs romantism. Realizarea unui videoclip tematic	44
1.1. Dinamica – variația intensității sunetului	8	Recapitulare	45
Proiect – Reprezentare a variației intensității sunetului. Muzicograma	11	Evaluare	46
1.2. Tempo – viteza muzicii	12	UNITATEA 3 Audiție muzicală, reflecție și creație artistică	
1.3. Frazarea – organizarea discursului muzical	15	3.1. Audiție comparativă – muzica antică, medievală și renescentistă	47
1.4. Acompaniamentul – partenerul neobosit al muzicii	18	3.2. Audiție comparativă – muzica barocă și clasică	51
Recapitulare	20	Proiect – Realizarea unui episod dintr-un podcast muzical	55
Evaluare	21	3.3. Audiție comparativă – muzica clasică și romantică	56
UNITATEA 2 Muzica și contextul cultural-istoric		Investigație – Raportul dintre muzică, religie și politică în baroc	59
2.1. Antichitatea – muzica în relație cu artele vizuale și literatura	22	Recapitulare	60
2.2. Evul Mediu – spiritualitate și tradiție în muzică și arhitectură	27	Evaluare	61
2.3. Renașterea – echilibrul și armonia în muzică și arte	30	Recapitulare finală	62
2.4. Barocul – contrast și expresivitate în muzică și pictură	33	Evaluare finală	63
2.5. Clasicismul – claritate și echilibru în muzică și arhitectură	37	Anexă – fișe de observare a activității individuale și de grup	64

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

CG 1 – Exprimarea ideilor și emoțiilor prin interpretarea muzicală

CS 1.1. Interpretarea, la nivel funcțional a unor lucrări muzicale din stiluri variate, cu exprimarea intenției artistice prin utilizarea conștientă a elementelor de limbaj muzical.

CS 1.2. Exersarea creativității și colaborării prin utilizarea instrumentelor muzicale și/sau a resurselor digitale, pentru interpretări expresive și coerente.

CG 2 – Explorarea muzicii în relație cu dimensiunile sale istorice și culturale

CS 2.1. Analizarea modului în care muzica reflectă valorile culturale, spirituale și estetice ale diferitelor perioade stilistice, prin selectarea unor exemple reprezentative și identificarea elementelor de limbaj muzical caracteristice fiecărei etape

CS 2.2. Realizarea conexiunilor între creația muzicală și alte forme de exprimare artistică (literatură, arte vizuale, dans), pentru a înțelege unitatea expresiei artistice a unei perioade stilistice.

CG 3 – Aprecierea critică a muzicii prin audiție activă și exprimare creativă

CS 3.1. Analizarea critică a mesajelor și emoțiilor exprimate în lucrări muzicale din stiluri și perioade diferite, prin audiție activă și formularea de opinii argumentate oral și/sau în scris.

CS 3.2. Crearea de produse artistice proprii inspirate din lucrări muzicale audiate, prin integrarea mijloacelor tradiționale și, unde este posibil, digitale de exprimare.

GHID DE UTILIZARE A MANUALULUI DIGITAL

Ce este manualul digital?

Manualul digital reproduce integral versiunea tipărită, la care se adaugă diferite activități multimedia interactive de învățare (AMII). Astfel, elevii vor putea să acceseze elemente grafice, să urmărească videoclipuri, să rezolve exerciții interactive și să navigheze prin manual.

Simbolurile folosite în manualul digital:

1. Elemente video (AMII animate):

- videoclipuri cu informații și activități suplimentare
- curiozități

2. Elemente grafice (AMII statice):

- imagini
- informații și activități suplimentare

3. Exerciții interactive (AMII interactive):

- exerciții de alegere multiplă, de alegere duală (adevărat-fals, corect-incorect etc.), de asociere, de completare etc.

UNITATEA 1

ȘTIU CĂ...

Prin costisirea muzicii cu poezia, a lui naștere, în secolul al XVIII-lea, genul muzical numit lied?

Liedul este expresia unui sentiment, de natură lirică sau dramatică, în care textul poetic, cântat vocal este susținut de un acompaniament realizat la pian.

1.4. Acompaniamentul – partenerul neobosit al muzicii

OBSERV

Priviște partitura piesei *Păstrăvul* de Franz Schubert și interpretează-o alături de colegi. Răspunde apoi la următoarele întrebări:

1. Ce stare sau emoție îți transmite?
2. Crezi că ar suna mai bine cu sau fără acompaniament? De ce?

Păstrăvul

Franz Schubert

ÎNVĂȚ

Acompaniamentul reprezintă o componentă secundară, ritmică sau melodică, ce însoțește o linie melodică principală, oferindu-i sprijin prin ritm, armonie și culoare sonoră, astfel încât întreaga piesă să capete un aspect unitar, coerent și expresivitate.

Rolul acompaniamentului este determinant, deoarece el oferă stabilitate ritmică și susținere muzicală, creează profunzime prin armonie, poate pune în valoare anumite cuvinte, stări și are o contribuție decisivă în realizarea atmosferei generale.

Acompaniamentul trebuie privit ca un partener indispensabil, ce oferă susținere expresivă, ritmică și semantică, îndeosebi pentru muzică, dans, poezie și teatru. Fără prezența acestuia, discursul muzical ar părea incomplet.

Acompaniamentul muzical a luat ființă din cele mai rudimentare gesturi, prin bătăile din palme, prin lovirea diferitelor obiecte, prin pași repeziți, sunete și onomatopee emise de voce. Atunci, memoria lui era exclusiv una ritmică, fiind folosit inițial în adunări rituale sau ca însoțitor în rostirea unor texte.

În Grecia antică, poezii recitau versuri însoțite de instrumente precum lira. Rolul acompaniamentului a evoluat de la ritmuri simple la formule complexe, însoțind linia melodică ce pune în valoare sensul textului.

În Evul Mediu, în afara cântărilor gregoriane specifice spațiilor eclesiastice, se conturează muzica laică, reprezentată inițial de trubaduri (în sudul

UNITATEA 1

ȘTIU CĂ...

* Termenul de *cappella* vine din limba italiană și înseamnă „în stil de capelă”, făcând referire la muzică vocală religioasă.

Fără acompaniament instrumental? Azi, termenul este folosit pentru momente vocale, lipsite de acompaniament.

francezi și traverzi (în nord), care erau poezii interpretate pe recitativ poezii de dragoste, eroice sau pastorale, acompaniindu-se la instrumente simple.

Odată cu primele forme ale armoniei, muzica era dominată de **polifonie** (mai multe voci simultane), iar textul era tot mai greu de înțeles. Reprezentanții Camerateri florentini din perioada barocă au readus în prim-plan claritatea cuvântului și expresivitatea emoțională a textului, punând astfel bazele **monodiei acompaniate**, element fundamental al muzicii de secol al XVIII-lea. Apoi, prin evoluția muzicii culte, acompaniamentul capătă profunzime, devenind o parte activă a expresiei artistice.

AFLU MAI MULT

În crearea liederelor, dezvoltarea limbajului muzical, alături de perfecționarea tehnicii vocale și instrumentale, le-a oferit compozitorilor noi posibilități de expresie. Cu toate acestea, poezia și imaginile sugerate de text au rămas principala sursă de inspirație pentru creațiile lor. Școala rusă a folosit termenul de „romantșă”, școala franceză utilizează „melodie”, iar Mibulă Jara a introdus în muzica românească denumirea de „cântec”. În sec. XIX-XX, G. Mahler, R. Strauss și E. Grieg au compus liederuri cu acompaniament orchestral.

REȚIN

Acompaniamentul reprezintă o componentă secundară, care însoțește o linie melodică principală, oferindu-i sprijin prin ritm, armonie și culoare sonoră, astfel încât întreaga piesă să capete un aspect unitar, coerent și expresivitate.

APLIC

1. Ascultă cele două variante ale melodiei *Can she excuse my words*, compusă de John Dowland, interpretată de Sting și de Anna Nuytten și Thomas Langlois, pe canalul de YouTube Coordonné.
- a. Ce sentimente îți declanșează sau îți transmit cele două variante?
- b. Dacă ar fi să le încadrez într-o epocă istorică, la care te-ai gândi?
- c. Cum se numește instrumentul acompaniator?

APLICAȚIE DIGITALĂ

Împreună cu trei colegi formează o trupă și creează un acompaniament melodic sau ritmic pentru piesa *Păstrăvul*, compusă de Franz Schubert.

Ce aveți de făcut? Unul dintre voi va interpreta piesa vocală, iar ceilalți vor crea acompaniamentul.

Cum veți proceda?

1. Utilizați platforma *Chrome Music Lab*, unde puteți alege instrumentele care vi se par potrivite viziunii voastre și creați un acompaniament instrumental și o linie melodică vocală.
2. Înregistrați interpretarea, apoi prezentați-o în clasă.

Autoevaluare

Am respectat cerința proiectului.	Am respectat toate etapele de lucru.
M-am încadrat în timpul de lucru.	Am colaborat cu toți colegii de echipă.

GHID DE UTILIZARE A MANUALULUI DIGITAL

Manualul digital reproduce integral versiunea tipărită, la care se adaugă diferite activități multimedia interactive de învățare (AMII). Astfel, elevii vor putea să acceseze elemente grafice, să urmărească videoclipuri, să rezolve exerciții interactive și să navigheze prin manual.

Simboluri:

1. Elemente grafice (AMII statice):

imagini, informații și activități suplimentare

2. Elemente video (AMII animate):

videoclipuri cu informații și activități suplimentare, curiozități

3. Exerciții interactive (AMII interactive):

exerciții de alegere multiplă, de tip adevărat sau fals, de asociere, de completare etc.

Cum se folosește manualul digital?

1. Meniul superior

Mărire/micșorare – se mărește sau se micșorează fereastra.

Pagina următoare – se accesează pagina următoare paginii curente.

Căutare – pot fi efectuate căutări în manualul digital după cuvinte-cheie.

Salt la ultima pagină – se accesează ultima pagină a manualului digital.

Cuprins – deschide cuprinsul manualului digital.

Adnotări – deschide o galerie de instrumente, cu funcții diferite, ce permit operații în timp real: sublinieri, adnotări, încercuiri, demarcări, mascări, evidențieri etc.

Înapoi la prima pagină – se revine la prima pagină a manualului digital.

Tipărește pagini din manualul digital.

Pagina anterioară – se accesează pagina anterioară paginii curente.

Indicații – se accesează ecranul cu indicații.

2. Ajutor în rezolvarea exercițiilor interactive (AMII interactive):

Deschide exercițiul interactiv dând click pe . Citește cerința, apoi utilizează mouse-ul și/sau tastatura pentru a rezolva exercițiile conform instrucțiunilor. Apasă butonul **Verifică** pentru a vedea dacă ai ales corect. Pentru toate tipurile de exerciții apare în cazul răspunsului corect și în cazul răspunsului greșit. Pentru a relua rezolvarea exercițiului, apasă butonul **Mai încearcă** sau reîncarcă pagina.

3. Ajutor în accesarea elementelor video (AMII animate):

Apasă butonul pentru a deschide videoclipul. Butonul **Play (Vizualizare)** este localizat pe bara de jos a ferestrei, alături de **Volum** și de opțiunea **Afișare completă** pe ecran. Pentru a opri temporar videoclipul, apasă butonul **Pauză**, de pe bara de jos a ferestrei. Pentru a închide videoclipul, apasă butonul din colțul din dreapta sus al ferestrei.

4. Ajutor în accesarea elementelor grafice (AMII statice):

Apasă butonul . Imaginea se va deschide într-o fereastră nouă. Apasă butonul din colțul din dreapta sus, pentru a închide imaginea.

Recapitulare inițială

Emisia vocală

- poziție corectă a corpului
- controlul diafragmei
- susținerea aerului, a intonației și a frazării

Tipuri: voce de cap, de piept, mixtă (belt), aerată (whistle), vocal fry.

Aranjament – adaptarea unei melodii pentru voce/instrument/ansamblu

Acompaniament – planul sonor care susține melodia

Modurile provin din muzica populară, dar apar și în muzica de divertisment și în cea cultă.

- moduri diatonice: de 6 și de 7 sunete

- moduri heptatonice: Stare Majoră, cu 3M la bază: Ionic – do, Lidian – fa, Mixolidian – sol, Locrian – si

- Stare Majoră, cu 3m la bază: Dorian – re, Frigian – mi, Eolian – la

Ritm

- Contratimp – accent pe timp slab + pauză pe timp tare
- Sincopă – deplasarea accentului pe timp slab prin legato
- Anacruză – sunete pregătitoare înaintea timpului accentuat

Măsuri simple		Măsuri compuse	
Binare	Ternare	Omogene	Eterogene (mixte)
cu 2 timpi	cu 3 timpi	două sau mai multe măsuri simple de același fel	formate din două sau mai multe măsuri simple, binare sau ternare, în diferite combinații (5, 7, 8, 9 timpi)

Tonalitățile

	Game majore	Game minore
Caracteristici	3M, 6M, 7M	3m, 6m, 7m
Exemple	do major, sol major, re major, fa major, si bemol major	la minor, mi minor, si minor, re minor, sol minor
Cu două alterații	re major, si bemol major	si minor, sol minor

Structuri muzicale

Concertul	Simfonia	Opera
Inițial numit <i>Concerto grosso</i> și scris pentru grup de soliști <i>Soli</i> și orchestră <i>Tutti</i> . • Partea I – <i>Allegro</i> (formă de sonată – la final are un moment solistic numit cadență) • Partea a II-a – <i>Andante</i> (formă de lied sau temă cu variațiuni) • Partea a III-a – <i>Allegro</i> (formă de rondo)	La origine înseamnă „cântare împreună”. • Partea I – <i>Allegro</i> (formă de sonată) • Partea a II-a – <i>Andante</i> (formă de lied sau temă cu variațiuni) • Partea a III-a – <i>Moderato</i> (menuet) • Partea a IV-a – <i>Allegro</i> (formă de rondo) J. Haydn – părintele simfoniei	Gen vocal-instrumental dramatic, dedicat teatrului; structurat în acte, tablouri (formate din recitative, arii, duete, terțete, coruri, balet), scene. Momentul de început se numește <i>uvertură</i> .

Dansuri populare: Geampara (Dobrogea), Bătuta (Moldova), Învârtita (Ardeal), Alunelul (Oltenia), Ciuleandra (Muntenia).

Obiceiuri și tradiții: cu dată fixă (Lazărul, Mărțișorul, Paștele, Sânzienele) și cu dată flexibilă (Călușul, Paparuda, Șezătorile).

Genurile muzicale (finalul secolului al XIX-lea, SUA) sub influența afro-americană: ragtime, jazz, blues, pop, rock, disco, dance.

1. Interpretează imnul național și rezolvă cerințele:

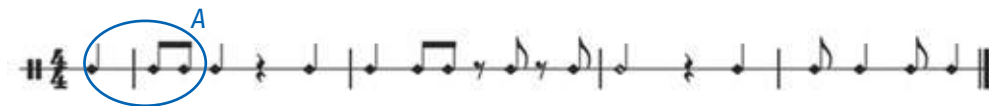
În ce tonalitate este cântecul? Există modulație în această melodie?

Notează patru moduri heptatonice diatonice.

Evaluare inițială

Se acordă 10 puncte din oficiu.

1. Urmărește ritmul de mai sus. Încercuiește porțiunile din măsură în care apar următoarele formule ritmice: anacruza (A), sincopa (B) și contratimpul (C). Notează litera corespunzătoare (A, B sau C) în dreptul fiecărei formule identificate. **10 p.**

2. Completează nota muzicală de început pentru fiecare dintre următoarele moduri heptatonice diatonice: *Ionian – do*, Eolian, Mixolidian, Frigian, Dorian, Lidian, Locrian. **10 p.**

3. Încercuiește varianta corectă de răspuns. **10 p.**

A. Genul muzical simfonic este:

- a) opera; **b) simfonia;** c) concertul.

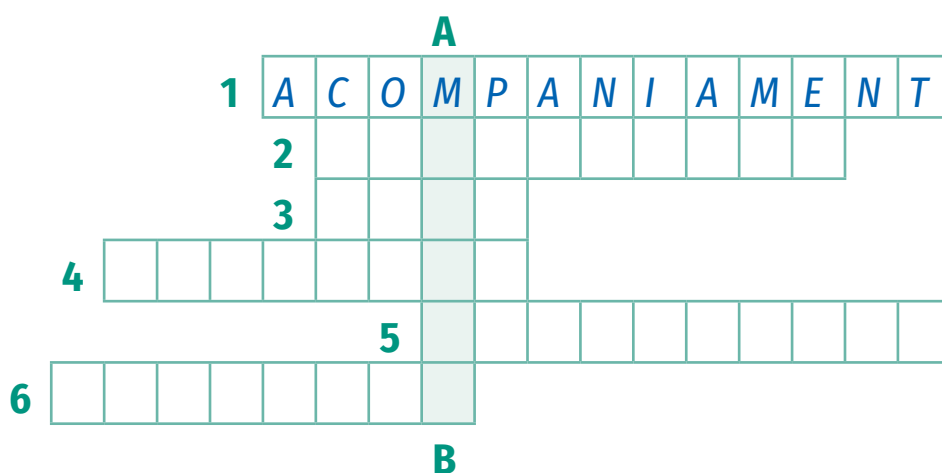
B. Care dintre următorii compozitori a compus *Concerto grosso*?

- a) W.A. Mozart; **b) L. van Beethoven;** c) J.S. Bach.

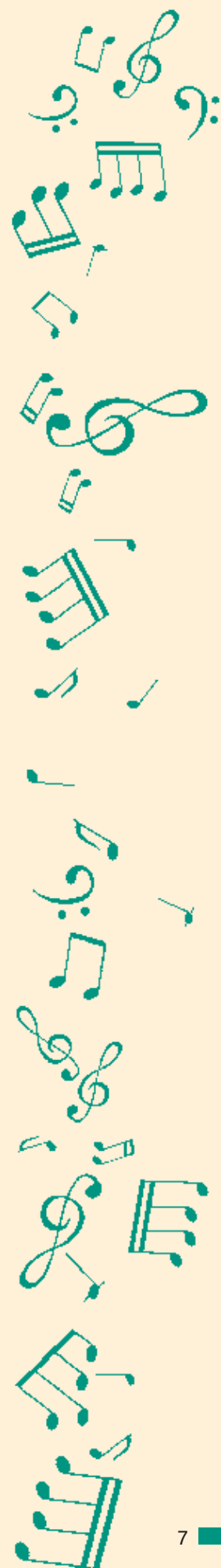
4. Notează A (adevărat) sau F (fals) în dreptul următoarelor enunțuri: **30 p.**

- a) Opera este un gen muzical pentru soliști și orchestră. A
 b) „Părintele simfoniei” este Joseph Haydn. _____
 c) Recitativul reprezintă un moment vocal expresiv și complex al operei. _____
 d) Cadența este un moment solistic întâlnit frecvent în concertele instrumentale, oferind interpretului ocazia de a-și demonstra virtuozitatea. _____
 e) Rondoul este o formă muzicală bazată pe alternanța dintre o temă principală care se repetă (refrenul) și alte teme diferite (episoadele). _____
 f) Vocalizele sunt exercițiile de încălzire folosite de instrumentiști. _____
 g) Do major transpus cu o secundă ascendentă are ca rezultat tonalitatea sol major. _____
 h) Ritmul punctat aduce vigoare și vioiciune. _____

5. Rezolvă rebusul și descoperă pe verticala A-B denumirea uneia dintre cele mai frumoase arte create de om. **30 p.**

- Însoțește melodia principală și, de obicei, este realizat instrumental.
- Obicei de iarnă practicat de Anul Nou.
- Gen muzical cu origine în sudul SUA, în secolul XX, în muzica afro-americană.
- Ludwig van Beethoven este cunoscut pentru *Oda bucuriei*, care face parte din a IX-a.
- Dans popular din Muntenia, cu strigături, cu început în tempo lent și final în tempo rapid.
- Formulă ritmică ce indică un început incomplet al muzicii.

1.1. Dinamica – variația intensității sunetului
 Proiect – Reprezentare a variației intensității sunetului.
 Muzicograma
 1.2. Tempo – viteza muzicii
 1.3. Frazarea – organizarea discursului muzical
 1.4. Acompaniamentul – partenerul neobosit al muzicii
 Recapitulare
 Evaluare

DICȚIONAR

• **muzicogramă** – reprezentare vizuală simplificată a muzicii (prin simboluri și imagini), care ajută la înțelegerea ei prin ascultare activă.

MĂ INFORMEZ

„Caietul cu muzicograme” (fig. 1) face parte din portofoliul Edu Musik al Filarmonicii „Paul Constantinescu” din Ploiești.

1.1. Dinamica – variația intensității sunetului

OBSERV

Ascultă fragmentul din lucrarea „În sala regelui muntelui”, din suita *Peer Gynt* de Edvard Grieg, utilizând muzicograma. Observă corelația dintre accelerarea tempoului și creșterea densității sonore. Observă cum este reprezentat sunetul în desen și răspunde la următoarele întrebări.

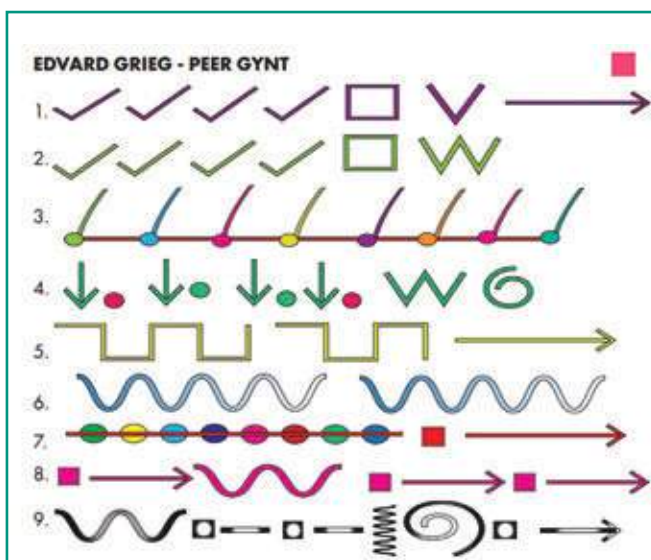

Fig. 1

1. Ce observi la muzicogramă pe măsură ce muzica avansează? Se schimbă melodia sau doar felul în care este cântată?
2. Sunetele devin mai delicate sau mai puternice? Cum este reprezentată această schimbare în muzicogramă?
3. Ce stare îți trezește această creștere treptată a intensității?

ÎNVĂȚ

Dinamica este un element de limbaj muzical și reprezintă totalitatea variațiilor de intensitate a sunetelor percepute de urechea umană, în urma audierii unei lucrări muzicale. Mai precis, când ascultăm o piesă vocală sau instrumentală, efectul de creștere sau scădere a volumului este redat de dinamică.

Dinamica are un rol important în muzică, deoarece schimbările de intensitate fac interpretarea mai expresivă și mai interesantă pentru ascultători. Prin variația volumului sonor, cel care cântă sau interpretează poate pune în valoare o melodie, poate crea contraste auditive sau poate sugera prin intermediul muzicii o paletă largă de stări emoționale diferite (bucurie, melancolie, neliniște, mister, dramatism).

De-a lungul istoriei muzicii, foarte mulți compozitori au transmis un mesaj codificat prin creațiile lor muzicale, dinamica fiind reprezentată prin **termeni de nuanțe**.

Priveliști moldovenești

M. Jora

Nuanțele reprezintă gradele de intensitate utilizate în executarea sunetelor dintr-o lucrare muzicală. În notația muzicală, nuanțele pot fi clasificate în două categorii:

I. Nuanțe cu intensitate constantă (uniformă) – presupun menținerea intensității pe o anumită porțiune muzicală.

În muzică, nuanțele de *piano* corespund cu nuanțele transparente, pastelate, de tip acuarelă din pictură, iar nuanțele de *forte* corespund culorilor saturate, intense, vii.

Simbol	Denumire	Efect
<i>ff</i>	<i>fortissimo</i>	foarte tare
<i>f</i>	<i>forte</i>	tare
<i>mf</i>	<i>mezzoforte</i>	moderat tare
<i>mp</i>	<i>mezzopiano</i>	moderat încet
<i>p</i>	<i>piano</i>	încet
<i>pp</i>	<i>pianissimo</i>	foarte încet

II. Nuanțe cu intensitate progresivă (variabilă) – presupun o schimbare treptată, graduală a intensității sunetului.

Prescurtare	Denumire	Simbol	Efect
<i>cresc.</i>	<i>crescendo</i>		creșterea progresivă a intensității
<i>decresc.</i>	<i>decrescendo</i>		descreșterea progresivă a intensității
<i>dim.</i>	<i>diminuendo</i>		descreșterea progresivă a intensității

Dacă o partitură nu conține nicio nuanță, nu înseamnă că trebuie cântată cum s-ar citi o poezie fără intonație. În lipsa acestor variații dinamice, muzica ar suna uniform și monoton, iar mesajul artistic ar fi mult diminuat.

MĂ INFORMEZ

Priveliști moldovenești,
Mihai Jora

Partea I – Pe malul

Bistriței – O parte meditativă, cu o frazare fluidă, ce sugerează curgerea apei.

Partea II – La vatra

jocului – Un moment dinamic, cu un tempo alert și un ritm pregnant, specific dansurilor populare.

Partea III – Înnoptat

– O piesă cu un tempo lent, dominată de culori timbrale melancolice (un „Adagio” moldovenesc).

Partea IV – Grâu sub

soare – Un final amplu, luminos, încheie suita într-o notă optimistă.

AFLU MAI MULT

Majoritatea termenilor de dinamică sunt în limba italiană, deoarece, în perioada Renașterii și a barocului, Italia a fost un important centru al dezvoltării muzicii europene. Compozitorii italieni au început să noteze în partitură indicații legate de interpretare, folosind limba lor. Aceste indicații au fost preluate și de alți compozitori din Europa și au rămas în uz până astăzi.

AUDIȚII

- Cânt Gregorian – *Dies Irae*
- J.S. Bach – *Concert brandenburg nr. 3*

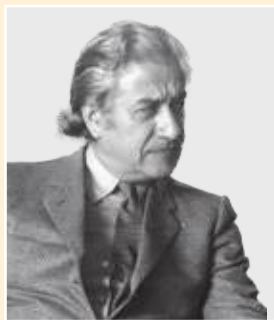

Fig. 1. **Sergiu Celibidache**
(1912-1996)

Dirijor și compozitor român, membru de onoare al Academiei Române, teoretician muzical și profesor, Sergiu Celibidache a fost dirijor principal al Filarmonicii din München, Filarmonicii din Berlin, Orchestrei Simfonice Naționale RAI din Italia, Orchestrei Filarmonice Radio France, Orchestrei Simfonice Radio Suedeze și al multor altor orchestre europene.

Fig. 2. **Maurice Ravel**
(1875-1937), maestru al

orchestrației, a atins apogeul simfonic prin *Bolero* (1928). Această capodoperă a fost ultimul său mare triumf înainte ca o boală neurologică să-i curme activitatea creatoare. Ravel a conceput piesa ca pe un experiment de „țesătură orchestrală fără muzică”. El spunea că lucrarea constă în „17 minute de insistare pe o singură temă și un singur ritm”.

Béla Bartók, compozitor maghiar și exponent al motorismului, este recunoscut pentru limbajul său viguros, inspirat de folclorul est-european. Muzica sa se distinge prin ritmuri asimetrice și o tensiune constantă, generată de utilizarea frecventă a sincopelor și a accentelor imprevizibile pe timpii slabi.

DESCOPĂR

Bolero de Maurice Ravel este compus pe o singură formulă ritmică formată din două măsuri și crește spectaculos de la *pianissimo* până la *fortissimo*, prin schimbarea de dinamică.

Dirijorul român **Sergiu Celibidache**, figură legendară a secolului XX, a oferit o interpretare hipnotică a lucrării *Bolero*, celebră pentru tempoul său neobișnuit de lent. Deși, în timpul vieții, Sergiu Celibidache a refuzat înregistrarea lucrărilor muzicale pe care le dirija, considerând muzica un „fenomen viu”, talentul său artistic poate fi apreciat astăzi prin documentele și înregistrările păstrate în arhivă.

Bolero

Maurice Ravel

Această celulă de două măsuri se repetă de 169 de ori pe parcursul piesei.

REȚIN

- Intensitatea sunetului (cât de tare sau cât de încet se aude) stă la baza unui element important de limbaj muzical numit **dinamică**.
- **Dinamica** contribuie la expresivitatea unei lucrări muzicale. Prin modificarea intensității sunetului pot fi transmise idei, diferite stări și emoții.
- **Nuanțele** sunt clasificate în două categorii: cu intensitate constantă (*ff*, *f*, *mf*, *mp*, *p*, *pp*) și cu intensitate progresivă (*cresc.*, *decresc.*, *dim.*).

APLIC

1. Ascultă *Bolero* de Maurice Ravel. Scrie două nuanțe diferite și încadrează-le în categoria potrivită (constantă sau progresivă). *Exemplu: p (piano), nuanță constantă.*
2. Bate în bancă ritmul din *Bolero*.
3. **Lucrați în echipe!** Formează o echipă cu încă trei colegi și audiați împreună *Bolero* de Ravel. Urmăriți cu atenție cum se creează arcul dinamic al nuanțelor. Doi dintre voi vor bate ritmul, iar alți doi vor interpreta linia melodică. Înregistrați-vă și creați fundalul sonor pentru un videoclip la alegere. Prezentați în clasă lucrările voastre.

Proiect – Reprezentare a variației intensității sunetului. Muzicograma

Oda bucuriei

Ludwig van Beethoven

Ce vei avea de făcut?

Ascultă *Oda bucuriei* (fragment), compusă de Ludwig van Beethoven și realizează o muzicogramă după modelul prezentat la lecția 1.1. *Dinamica – variația intensității sunetului*.

Scopul proiectului

Fragmentul muzical propus are o intensitate constantă, fără indicații clare de dinamică. De aceea, muzicograma nu este una fixă și astfel nu există o singură variantă corectă. În interpretarea muzicală, nuanțele dinamice nu sunt întotdeauna stabilite rigid, ci pot varia în funcție de sensibilitatea interpretului și de context. Astfel, aceeași melodie poate fi redată diferit, fără a pierde coerența artistică. Scopul proiectului este de a dezvolta abilitatea de reprezentare vizuală a fragmentului audiat.

Etape de lucru

1. Ascultă cu atenție fragmentul muzical de mai multe ori. Urmărește evoluția melodiei și identifică momentele în care muzica se intensifică, rămâne calmă sau se apropie de punctul culminant.

2. Asociază nuanțele dinamice cu diferite culori, apoi reprezintă într-o muzicogramă nuanțele dinamice pe care le percepi în urma audierii fragmentului.

3. Notează termenii de dinamică (*p*, *mp*, *mf*, *f* etc.) care corespund alegerilor tale.

Cum vei ști că ai reușit?

Prezintă muzicograma în fața clasei. Compară muzicograma ta cu a celorlalți colegi. Reflectați și discutați despre diferențele și asemănările descoperite în reprezentările voastre.

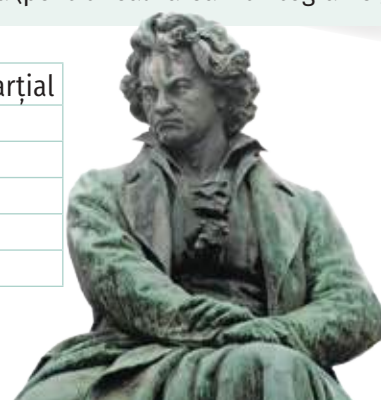
Adaugă muzicograma la **portofoliul** tău.

Timp de lucru: două săptămâni

Resurse: *Caietul cu muzicograme*, proiect realizat de EduMusyk, Filarmonica din Ploiești. Caietul și videoclipurile cu muzicograme pot fi consultate gratuit pe site-ul filarmonicii.

Aplicații utile: YouTube, Spotify (pentru audierea fragmentului), Canva (pentru realizarea muzicogramei)

Autoevaluare	Da	Nu	Parțial
Am respectat cerința și etapele de lucru.			
Conținutul prezentat a fost corect din punct de vedere științific.			
Prezentarea a fost clară și ușor de urmărit.			
Am participat activ la discuțiile legate de proiect.			
M-am încadrat în timpul de lucru alocat.			

DICTIONAR

• **body percussion** (percuție corporală) – utilizarea corpului ca instrument muzical, prin producerea de sunete (bătăi din palme, pocnituri din degete, lovituri pe coapse sau piept, pași), pentru a crea ritmuri și acompaniamente.

• **metronom** – instrument folosit în muzică pentru măsurarea și redarea constantă a tempoului.

MINI-JURNAL DE AUDIȚIE

- După vizionarea exercițiului de body percussion, notează:
- două momente în care tempoul se schimbă;
- un efect creat de accelerare;
- o dificultate pe care ai observat-o în sincronizare.

Fig. 1. Metronomul patentat de Johann Nepomuk Mälzel, aflat la Muzeul de Istorie a Artei din Viena (Kunsthistorisches Museum)

1.2. Tempo – viteza muzicii

OBSERV

Urmărește și participă la exercițiul de *body percussion* inspirat din piesa *Rush E* de pe canalul de Youtube Música de colors.

Imită mișcările din video:

- bate din palme;
- pocnește din degete;
- lovește ușor coapsele sau banca pentru puls;
- marchează ritmul cu picioarele;
- păstrează sincronizarea cu colegii.

Răspunde la întrebări:

1. Cum se modifică viteza pe parcursul exercițiului?
2. Execuția devine mai rapidă sau rămâne constantă?
3. Ce se întâmplă cu ritmul când viteza crește?
4. Este ușor sau dificil să menții sincronizarea până la final?
5. Cum te face să te simți această accelerare?

ÎNVĂȚ

Tempoul este un element de limbaj muzical care indică viteza de desfășurare a unei lucrări, stabilind modul în care aceasta va fi interpretată: rapid, moderat sau lent.

Termenul *tempo* (în limba italiană înseamnă „timp”, derivat din latinescul *tempus*) a început să fie utilizat cu sensul său muzical specific — cel de viteză a execuției — la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea.

În această perioadă, termenii descriau o stare afectivă (o „atitudine” a muzicii): *Allegro* înseamnă „vesel” sau „voios”, iar *Adagio* înseamnă „comod”. Evoluția către o măsurare precisă a timpului a culminat mult mai târziu, în 1816, când Johann Nepomuk Mälzel a patentat *metronomul* (fig. 1), permițând muzicienilor să măsoare tempoul în **bătăi pe minut (BPM)**.

La nivel mondial, termenii de tempo utilizați în muzică provin din limba italiană și sunt notați cu anumite expresii, având ca efect impunerea unor grade de execuție diferite. Acești termeni se notează în partitura muzicală astfel:

Simbol	Denumire	Bătăi pe minut
<i>Largo</i>	rar	40-60
<i>Larghetto</i>	destul de rar	60-66
<i>Adagio</i>	rar și ușor	66-76
<i>Andante</i>	la pas, mergând	76-108
<i>Moderato</i>	moderat	108-120
<i>Allegro</i>	repede	120-168
<i>Presto</i>	foarte repede	168-200
<i>Prestissimo</i>	extrem de repede	200-208

Ciuleandra

(la fiecare repetiție se grăbește tempoul)

Melodie populară românească

Lento (prima repetiție)
Moderato (a doua repetiție)
Allegro (a treia repetiție)

Deși tempoul oferă o măsurare precisă vitezei muzicii, interpretarea artistică nu se limitează la respectarea strictă a acestor valori. În practică, muzicienii modelează timpul pentru a reda expresivitatea lucrării, intervenind subtil asupra vitezei. Astfel, tempoul capătă flexibilitate prin intermediul **agogicii**, care transformă execuția într-un act viu și expresiv.

Termenul de agogică provine din grecescul *agogé* („conducere”, „mișcare”) și a fost introdus în muzicologie de Hugo Riemann (fig. 2), în 1884.

Agogica se referă la modificările temporale minuscule (accelerări sau încetiniri) care nu schimbă tempoul de bază, dar îi conferă viață, expresivitate și emoție. În lipsa acesteia, muzica ar fi interpretată mecanic.

Categorii de termeni agogici

A. De accelerare

Prescurtare	Denumire	Efect
<i>accel.</i>	<i>Accelerando</i>	Grăbirea treptată a tempoului
<i>str.</i>	<i>Stretto</i>	Comprimarea timpului
<i>string.</i>	<i>Stringendo</i>	Accelerare treptată

ȘTIAI CĂ...

- În pictură, agogica ar putea fi comparată cu vibrația liniei sau cu modul în care o formă pare să se dilate sau să se contracte în funcție de lumină?
- În muzică, termenul *Moderato* este adesea asociat cu tempoul de mers sau cu o bătaie a inimii calmă? În arte vizuale, acesta corespunde desenului academic, unde linia este stăpânită, iar compoziția este perfect echilibrată?

IMPROVIZAȚIE

Interpretează împreună cu colegii un ritm simplu folosind body percussion. Repetați exercițiul în trei variante: lent, moderat și rapid. Observați cum se schimbă caracterul muzicii.

Fig. 2. **Karl Wilhelm Julius Hugo Riemann** (1849-1919)
Compozitor german și teoretician, considerat a fi unul dintre fondatorii teoriei muzicale moderne

PORTOFOLIU

Alege o pictură și o lucrare muzicală care transmit aceeași stare. Explică modul în care culorile, liniile și tempoul contribuie la crearea expresivității.

AFLU MAI MULT

În muzică, tempoul este dictat de *metronom*. În pictură, tempoul este capturat în energia cu care artistul a atins pânza. Dacă în pictură *timpul* este forța invizibilă care dictează dinamica privirii, în muzică *timpul* este materia primă pe care compozitorul o modelează prin ritm și pulsație. Un pictor știe ce culori au capacitatea de a accelera sau încetini ritmul cardiac al privitorului. De exemplu, roșu, portocaliu și galben saturat sunt asociate cu un *tempo dinamic*, iar albastrul, griurile și nuanțele de pământ retrag imaginea în fundal, sugerând un *tempo meditativ*, unde timpul pare să se dilate.

Dacă *Presto* este spiritul focului, iar *Adagio* cel al apei, *Moderato* este spiritul pământului și al rațiunii.

AUDIȚII

- *Dansul Săbiilor*, Aram Hacıaturian (YouTube: *Sabre Dance*, Berliner Philharmoniker)
- *Sonata lunii*, L. van Beethoven (YouTube: *Moonlight Sonata*, Rousseau)
- *Cântarea dimineții*, Edvard Grieg (YouTube: *Morning Song*, Sony Classical)

B. De rărire

Prescurtare	Denumire	Efect
<i>rit. / ritard.</i>	<i>Ritardando</i>	Încetinirea treptată
<i>rall.</i>	<i>Rallentando</i>	Răbind treptat
<i>riten.</i>	<i>Ritenuto</i>	Reținere bruscă a vitezei
<i>allarg.</i>	<i>Allargando</i>	Lărgirea sunetului concomitent cu încetinirea

C. De libertate

Denumire	Efect
<i>rubato</i>	accelerare și încetinire expresivă

DESCOPĂR

Realizați un experiment intitulat „Om vs Metronom”. Deschideți o aplicație de metronom (de exemplu: Soundbrenner sau Metronome) și setați viteza la 80 BPM. Toată clasa va bate din palme în sincron, urmărind cu strictețe pulsația indicată de metronom, fără nicio abatere.

Reluați apoi exercițiul, dar de această dată permiteți-vă mici variații: încetiniți ușor la finalul unor fraze, accelerați discret în momentele de tensiune și încercați să „respirați” împreună, ca într-o interpretare muzicală, urmărind în același timp indicațiile dirijorale ale profesorului.

Comparați cele două variante și observați care dintre ele sună mai expresiv. Reflectați asupra diferenței dintre o execuție strictă, mecanică și una liberă, apropiată de interpretarea artistică.

REȚIN

- Viteza de desfășurare a unei lucrări muzicale stă la baza unui element important de limbaj muzical numit **tempo**.
- **Tempoul** contribuie la caracterul și expresivitatea unei lucrări muzicale. Prin modificarea vitezei pot fi transmise diferite stări și emoții (energie, calm, tensiune).
- **Agogica** reprezintă variațiile expresive ale tempoului și contribuie la interpretarea artistică, transformând o execuție mecanică într-una expresivă.

APLIC

1. Ascultă cu atenție fragmente de aproximativ un minut, din lucrările de la rubrica *Audiții*. După fiecare fragment, răspunde individual dacă tempoul este lent, moderat sau alert.
2. Marchează pulsul bătând ușor în bancă sau din palme, adaptând viteza în funcție de fiecare fragment ascultat.
3. **Lucrați în echipe!** Formați grupe de câte patru elevi și reluați audiția fragmentelor. Stabiliți împreună tipul de tempo pentru fiecare fragment. Comparați răspunsurile cu ale celorlalți colegi.

1.3. Frazarea – organizarea discursului muzical

OBSERV

Ascultă fragmentul din recitarea poeziei *Floare albastră* de Mihai Eminescu, interpretată de Magda Popovici și Victor Rebengiuc.

1. Identifică momentele în care:
 - începe o idee • apare o pauză • se încheie o idee
2. Marchează în caiet (cu „/”) locurile unde simți pauzele naturale ale vorbirii.
3. Câte „idei” (frazе) observi în fiecare strofă?
4. Observă modul de rostire: mai liniștit/mai intens; mai cursiv/mai fragmentat.
5. Cum influențează aceste variații înțelegerea textului?
6. Cum te face să te simți rapiditatea rostirii cuvintelor?

FLOARE-ALBASTRĂ

Mihai Eminescu

Iar te-ai cufundat în stele
Și în nori și-n ceruri nalte?
De nu m-ai uita încalte,
Sufletul vieții mele. [...]
Astfel zise mititica,
Dulce netezindu-mi părul.
Ah! ea spuse adevărul;
Eu am râs, n-am zis nimica.

ÎNVĂȚ

Frazarea reprezintă organizarea discursului muzical în unități expresive numite fraze, asemănătoare enunțurilor din limbajul vorbit sau scris.

În limbajul literar, ideile sunt structurate în propoziții și fraze, delimitate prin pauze marcate de semne de punctuație și susținute de intonație, pentru a transmite sens și emoție. Textul nu este rostit „dintr-o singură suflare”, ci este împărțit în unități de sens, fiecare cu început, dezvoltare și final.

În mod asemănător, muzica este o formă de comunicare fără cuvinte, bazată pe structuri numite **frazе muzicale**, care reprezintă idei sonore complete. Frazarea muzicală organizează aceste idei prin **respirație, pauze și expresivitate**.

Astfel, așa cum punctuația dă sens vorbirii, frazarea dă sens muzicii. Muzica este un limbaj universal, iar frazarea îi oferă coerență și expresivitate.

Pentru a înțelege mai ușor legătura dintre literatură și muzică, putem observa următoarea paralelă între cele două forme de limbaj:

Limbaј literar	Limbaј muzical
propoziții și fraze	celule, motive, propoziții și fraze muzicale
punctuație	pauze și respirație
intonație	dinamică și expresivitate
sensul cuvintelor	sensul muzical
ritmul vorbirii	ritmul muzical
accentul în cuvinte	accentele muzicale
structură narativă	formă muzicală
emoția transmisă prin text	expresia muzicală

MĂ INFORMEZ

Frazarea nu apare doar în muzică, ci în aproape toate formele de expresie artistică, chiar și în viața de zi cu zi. În pictură, privirea este ghidată prin lumină, culoare și contrast, construind un parcurs vizual asemănător unei „frazе”. În teatru, sensul este transmis prin pauze, intonație și ritmul vorbirii, iar în arhitectură, spațiile sunt organizate în succesiuni echilibrate, care conduc experiența celui care le parcurge. Frazarea se regăsește și în dans, prin succesiunea mișcărilor, în film, prin montaj și alternanța momentelor de tensiune și relaxare, dar și în vorbirea de zi cu zi, prin pauze și accente naturale. Fără această organizare, orice formă de exprimare ar deveni dificil de urmărit și lipsită de expresivitate. Astfel, frazarea reprezintă un principiu universal de organizare a expresiei, care ajută la transmiterea clară a ideilor și a emoțiilor.

MINI-JURNAL DE AUDIȚIE

Ascultă fragmentul muzical (p. 17) și notează:

- două momente în care respirația muzicală este evidentă;
- un vers care capătă altă expresivitate prin muzică;
- o emoție transmisă prin intermediul frazării.

ȘTIAI CĂ...

- În muzica clasică, fraza muzicală este adesea organizată în structuri de tip **întrebare – răspuns** (antecedent – consecvent), asemănător dialogului din limbajul vorbit?
- Artiștii de la instrumentele de suflat (precum flautiștii, oboiștii, clarinetiștii etc.) și interpreții de muzică vocală trebuie să își planifice respirația astfel încât să nu întrerupă fraza muzicală în locuri nepotrivite?
- Creierul uman percepe mai ușor muzica organizată în fraze? Fără frazare, o piesă poate suna ca un „flux continuu de sunete”, greu de urmărit, chiar dacă este interpretată corect?

- Dacă în trecut compozitorul „auzea” fraza, astăzi el o poate „vedea”? Reprezentarea grafică a unei sonore permite o segmentare de o precizie chirurgicală, unde începutul și sfârșitul unei fraze pot fi editate la nivel de milisecundă.
- În muzică, o pauză bine plasată poate fi la fel de expresivă ca un sunet puternic sau o melodie amplă?

DESCOPĂR

Realizați un experiment intitulat „Fără frazare vs cu frazare”.

Recitați primele două strofe din *Floare albastră* de Mihai Eminescu și înregistrați-vă recitând textul de două ori: prima dată într-o manieră continuă, fără a respecta pauzele naturale ale discursului, iar a doua oară ținând cont de respirație, pauze și intonație, astfel încât textul să capete sens și expresivitate.

Ascultați înregistrările și comparați cele două variante. Observați modul în care organizarea în fraze influențează claritatea și transmiterea mesajului.

Reflecțați asupra diferenței dintre o rostire uniformă, lipsită de delimitări, și una structurată, în care ideile sunt evidențiate prin pauze și variații expresive.

AFLU MAI MULT

Frazarea muzicală își are originea în perioada în care muzica era subordonată textului, în special în cântul gregorian, unde melodia urma ritmul și accentele cuvintelor.

În Renaștere și baroc, muzica devine treptat mai independentă, iar frazarea începe să organizeze discursul sonor și să evidențieze expresivitatea acestuia.

Orga barocă din Catedrala „Sfântul Ștefan”, cea mai mare orgă de catedrală din lume, aflată în Passau, Germania

În clasicism, frazarea capătă forme clare și echilibrate, iar în romantism devine mai liberă și mai expresivă.

Astăzi, frazarea este esențială în interpretare, contribuind la transmiterea sensului și emoției în muzică.

Carte veche gregoriană de cânturi

REȚIN

- **Frazarea** reprezintă organizarea discursului muzical în unități expresive numite fraze muzicale.
- **Fraza muzicală** este o idee sonoră completă, asemănătoare unei propoziții din limbajul vorbit sau scris.
- Frazarea contribuie la claritatea și expresivitatea interpretării muzicale, ajutând la transmiterea sensului și emoției.
- Delimitarea frazelor se realizează prin respirație, pauze, variații de dinamică și agogică.

Floare albastră (1982)

muzica: Vasile Spătărelu

Andante
p dolce e molto cantabile

iar te - ai cu - fun - dat în ste - le Și în nori și-n ce - ruri

4 *sost.* *p*
nal - te De nu m-ai ui - ta în - cal - te Su - fle - tul vie - ții me - le

9 *mp*
Ast - fel zi - se mi - ti ti - ca Dul - ce ne - te zîn du-mi pă - rul

14 *simile* *espress.*
Ah! ea spu - se a - de văr - ul Eu am răs n-am zis ni - mi - ca.

Investigație

Analizează două interpretări diferite ale aceleiași lucrări muzicale.

Etape de lucru:

1. Alege lucrarea muzicală și selectează două interpretări.
2. Ascultă interpretările de mai multe ori și compară-le, notând diferențele dintre tempo, dinamică și frazare.
3. Prezintă concluziile tale celorlalți colegi în maximum 5 minute și participă activ la discuțiile despre proiectul tău și ale celorlalți.

Cum vei ști că ai reușit?

Autoevaluare

Am respectat cerința investigației.		Am respectat toate etapele de lucru.	
M-am încadrat în timpul de lucru.		Am participat activ la dezbateri.	

APLIC

1. Ascultă *Floare albastră* de Vasile Spătărelu, pe versuri de Mihai Eminescu. Urmărește aceleași versuri pe care le-ai analizat anterior în varianta recitată și partitura lucrării. Ce observi?
2. Compară recitarea cu varianta cântată. **Indicație:** Analizează dacă pauzele, respirațiile și accentele expresive apar în aceleași locuri sau sunt modificate prin muzică.
3. **Lucrați în echipe!** Audiați din nou fragmentul. Doi elevi vor nota modul în care sunt organizate frazele în recitare, iar ceilalți doi vor nota modul în care aceleași versuri sunt transformate în fraze muzicale. Realizați un suport muzical care să însoțească recitarea poeziei.
4. Prezentați concluziile în clasă, răspunzând la întrebarea: Cum schimbă muzica sensul și expresivitatea versurilor?

MĂ INFORMEZ

Redefinirea frazării: De la respirația fiziologică la fluxul digital

În muzica tradițională, fraza este strâns legată de respirație (la suflători/voce) sau de lungimea arcușului. În era digitală, această barieră fizică dispare.

Fraza infinită: Software-urile de tip DAW (Digital Audio Workstation) permit crearea unor fraze muzicale care nu mai depind de limitele plămânilor umani, ducând la apariția unor structuri repetitive lungi (minimalism digital) sau a unor texturi complexe (ambient).

ȘTIAI CĂ...

Prin contopirea muzicii cu poezia, a luat naștere, în secolul al XVIII-lea, genul muzical numit lied?

Liedul este expresia unui sentiment, de natură lirică sau dramatică, în care textul poetic cântat vocal este susținut de un acompaniament realizat la pian.

1.4. Acompaniamentul – partenerul neobosit al muzicii

OBSERV

Privește partitura piesei *Păstrăvul* de Franz Schubert și interpretează-o alături de colegi. Răspunde apoi la următoarele întrebări:

1. Ce stare sau emoție îți transmite?
2. Crezi că ar suna mai bine cu sau fără acompaniament? De ce?

Păstrăvul

Franz Schubert

Franz Peter Schubert

(1797-1828)

Este considerat „părintele liedului romantic”, pe care l-a conceput ca o creație muzical-poetică, în care nu domină virtuozitatea vocală, ci legătura dintre interpret și acompaniament.

Acompaniamentul schubertian explorează teme precum lirismul iubirii, îmbinarea realului cu fantasticul, natura. Schubert a compus lieduri pe versuri de Goethe, Müller, Schiller, Schubart, printre care *Regele lelelor*, *Margareta la vârtelniță* și *Păstrăvul*.

ÎNVĂȚ

Acompaniamentul reprezintă o componentă secundară, ritmică sau melodică, ce însoțește o linie melodică principală, oferindu-i sprijin prin ritm, armonie și culoare sonoră, astfel încât întreaga piesă să capete un aspect unitar, coerență și expresivitate.

Rolul acompaniamentului este determinant, deoarece el oferă stabilitate ritmică și susținere muzicală, creează profunzime prin armonie, poate pune în valoare anumite cuvinte, stări și are o contribuție decisivă în realizarea atmosferei generale.

Acompaniamentul trebuie privit ca un partener indispensabil, ce oferă susținere expresivă, ritmică și semantică, îndeosebi pentru muzică, dans, poezie și teatru. Fără prezența acestuia, discursul muzical ar părea incomplet.

Acompaniamentul muzical a luat ființă din cele mai rudimentare gesturi, prin bătăile din palme, prin lovirea diferitelor obiecte, prin pași repetați, sunete și onomatopee emise de voce. Atunci, menirea lui era exclusiv una ritmică, fiind folosit inițial în adunări ritualice sau ca însoțitor în rostirea unor texte.

În Grecia antică, poeții recitau versuri însoțite de instrumente precum lira. Rolul acompaniamentului a evoluat de la ritmuri simple la formule complexe, însoțind linia melodică ce pune în valoare sensul textului.

În Evul Mediu, în afara cântului gregorian specific spațiului ecleziastic, se conturează muzica laică, reprezentată inițial de trubaduri (în sudul

Franței) și truveri (în nord), care erau poeți-interpreți ce recitau poezii de dragoste, eroice sau pastorale, acompaniindu-se la instrumente simple.

Odată cu primele forme ale armoniei, muzica era dominată de **polifonie** (mai multe voci simultan), iar textul era tot mai greu de înțeles. Reprezentanții Cameratei Florentine din perioada barocă au readus în prim-plan claritatea cuvântului și expresivitatea emoțională a textului, punând astfel bazele **monodiei acompaniate**, element fundamental al muzicii de operă. Așadar, prin evoluția muzicii culte, acompaniamentul capătă profunzime, devenind o parte activă a expresiei artistice.

AFLU MAI MULT

În crearea liedurilor, dezvoltarea limbajului muzical, alături de perfecționarea tehnicii vocale și instrumentale, le-a oferit compozitorilor noi posibilități de expresie. Cu toate acestea, poezia și imaginile sugerate de text au rămas principala sursă de inspirație pentru creațiile lor. Școala rusă a folosit termenul de „romanță”, școala franceză utilizează „melodie”, iar Mihail Jora a introdus în muzica românească denumirea de „cântec”. În sec. XIX-XX, G. Mahler, R. Strauss și E. Grieg au compus lieduri cu acompaniament orchestral.

REȚIN

Acompaniamentul reprezintă o componentă secundară, care însoțește o linie melodică principală, oferindu-i sprijin prin ritm, armonie și culoare sonoră, astfel încât întreaga piesă să capete un aspect unitar, coerență și expresivitate.

APLIC

- Asculță cele două variante ale melodiei *Can she excuse my words*, compusă de John Dowland, interpretată de Sting și de Anna Nuytten și Thomas Langlois, pe canalul de YouTube *Coordonné*.
 - Ce sentimente îți declanșează sau îți transmit cele două variante?
 - Dacă ar fi să le încadrezi într-o epocă istorică, la care te-ai gândi?
 - Cum se numește instrumentul acompaniator?

APLICAȚIE DIGITALĂ

Împreună cu trei colegi formează o trupă și creați un acompaniament melodic sau ritmic pentru piesa *Păstrăvul*, compusă de Franz Schubert.

Ce aveți de făcut? Unul dintre voi va interpreta piesa vocal, iar ceilalți vor crea acompaniamentul.

Cum veți proceda?

- Utilizați platforma *Chrome Music Lab*, unde puteți alege instrumentele care vi se par potrivite viziunii voastre și creați un acompaniament instrumental și o linie melodică vocală.
- Înregistrați interpretarea, apoi prezentați-o în clasă.

Autoevaluare

Am respectat cerința proiectului.		Am respectat toate etapele de lucru.	
M-am încadrat în timpul de lucru.		Am colaborat cu toți colegii de echipă.	

ȘTIAI CĂ...

• Termenul *a cappella* vine din limba italiană și înseamnă „în stil de capelă”, făcând referire la muzica vocală religioasă fără acompaniament instrumental? Azi, termenul este folosit pentru momente vocale, lipsite de acompaniament.

STUDIU DE CAZ

Analizează rolul acompaniamentului într-o lucrare vocală. Compară două variante interpretative ale aceleiași melodii: una cu acompaniament instrumental bogat și una cu acompaniament redus sau *a cappella*. Observă modul în care ritmul, armonia și timbrul instrumentelor influențează expresivitatea și atmosfera muzicală. Prezintă studiul pe scurt colegilor tăi și adaugă fișa la **portofoliul** tău.

RECAPITULARE

- **Dinamica** – element de limbaj muzical ce reprezintă totalitatea variațiilor de intensitate a sunetelor percepute de urechea umană, în urma audierii unei lucrări muzicale.
- **Nuanțele** sunt cu intensitate constantă (*ff, f, mf, mp, p, pp*) și cu intensitate progresivă (*cresc., decresc., dim.*).
- **Tempoul** – element de limbaj muzical care indică viteza de desfășurare a unei lucrări, stabilind modul în care aceasta va fi interpretată: rapid, moderat sau lent.
- **Agogica** reprezintă variațiile expresive ale tempoului, transformând o execuție mecanică într-una expresivă.
- **Frazarea** reprezintă organizarea discursului muzical în unități expresive numite fraze muzicale. Delimitarea frazelor se realizează prin respirație, pauze, variații de dinamică și agogică.
- **Elementele de limbaj muzical** contribuie la expresivitatea interpretării artistice, transmiterea stărilor și a emoțiilor.
- **Acompaniamentul** – o componentă secundară, care însoțește o linie melodică principală, oferindu-i sprijin prin ritm, armonie și culoare sonoră, astfel încât întreaga piesă capătă un aspect unitar, coerență și expresivitate.

1. Alege varianta corectă de răspuns.

- Tempoul reprezintă:
 - intensitatea sunetului;
 - viteza de desfășurare a muzicii;
 - organizarea frazelor.

2. Completează enunțurile cu termenii potriviți: *discursul muzical, susține, dinamica.*

- Dinamica* _____ reprezintă variația intensității sunetelor.
- Frazarea organizează _____ în unități expresive.
- Acompaniamentul _____ linia melodică principală.

3. Notează A pentru enunțurile adevărate sau F pentru cele false.

- Tempoul este întotdeauna fix și nu poate varia.
- Dinamica influențează expresivitatea unei lucrări.
- Frazarea există doar în muzică, nu și în alte arte.

(F)

☐

☐

4. Asociază termenii cu efectele la care se referă.

1. <i>crescendo</i>	→ a. încetinire
2. <i>ritardando</i>	→ b. creștere
3. <i>piano</i>	c. încet
4. <i>forte</i>	d. tare

5. Scrie două exemple de tempouri.

6. Explică în cel mult două rânduri cum sună muzica fără frazare.

7. Ascultă un fragment muzical la alegere și identifică: tempoul, dinamica, frazarea.

EVALUARE

Se acordă 10 puncte din oficiu.

1. Alege varianta corectă de răspuns.

20 p.

A. Dinamica reprezintă:

- a. viteza; b. intensitatea; c. durata.

B. *Allegro* indică un tempo:

- a. lent; b. moderat; c. rapid.

C. Frazarea contribuie la:

- a. organizarea și expresivitatea discursului muzical;
b. creșterea intensității sunetului;
c. accelerarea tempoului.

D. Acompaniamentul...

- a. domină melodia; b. susține melodia; c. o înlocuiește.

2. Notează A (adevărat) sau F (fals) în dreptul enunțurilor corespunzătoare.

20 p.

- a. Acompaniamentul susține linia melodică și poate contribui la expresivitatea unei lucrări muzicale. ☐
- b. Frazarea muzicală reprezintă modul în care se modifică viteza de interpretare a unei piese. ☐
- c. Tempoul indică viteza cu care se interpretează o lucrare muzicală. ☐
- d. Dinamica se referă la variațiile de intensitate sonoră (tare-încet). ☐
- e. Acompaniamentul este întotdeauna identic cu melodia principală. ☐
- f. Frazarea ajută la organizarea expresivă a unei idei muzicale. ☐
- g. Un tempo mai rapid face întotdeauna ca muzica să sune mai tare. ☐
- h. Dinamica contribuie la expresivitatea interpretării unei lucrări muzicale. ☐

3. Notează două roluri ale dinamicii.

10 p.

4. Menționează două efecte ale agogicii în interpretare.

10 p.

5. Alege și explică pe scurt două elemente care contribuie la expresivitate.

10 p.

6. Ascultă un fragment muzical din *Valsul Florilor* („Spărgătorul de nuci”), de Piotr Ilici Ceaikovski și identifică tempoul, dinamica și frazarea.

10 p.

Cum contribuie acestea la expresivitatea muzicii? Argumentează-ți răspunsul în trei-patru rânduri.

7. Imaginează-ți că fragmentul muzical de la exercițiul anterior face parte din coloana sonoră a unui film. Descrie, în patru-cinci rânduri, scena pe care o asociezi cu fragmentul.

10 p.

Autoevaluare: La sfârșitul acestei unități...

	Pot recunoaște diferența dintre tempo, dinamică și frazare.
	Pot explica rolul acompaniamentului.
	Pot identifica aceste elemente într-o audiție.
	Încă am dificultăți la: ...
	Aș avea nevoie să exersezi mai mult: ...
	Cel mai interesant lucru învățat: ...

Fig. 1. Basorelief din marmură, fragment arhitectural, primul sfert al secolului al II-lea d.H., Roma, Italia

2.1. Antichitatea – muzica în relație cu artele vizuale și literatura
 2.2. Evul Mediu – spiritualitate și tradiție în muzică și arhitectură
 2.3. Renașterea – echilibrul și armonia în muzică și arte
 2.4. Barocul – contrast și expresivitate în muzică și pictură
 2.5. Clasicismul – claritate și echilibru în muzică și arhitectură
 2.6. Romanticismul – emoție și libertate de expresie în muzică, literatură și pictură
 Proiect – Clasicism vs romantism.
 Realizarea unui videoclip tematic
 Recapitulare
 Evaluare

2.1. Antichitatea – muzica în relație cu artele vizuale și literatura

OBSERV

Ascultă pe YouTube lucrarea *The Epic of Gilgamesh in Sumerian* (Epopeea lui Gilgameș în sumeriană) în interpretarea lui Peter Pringle. Observă cum evoluează melodia și răspunde la următoarele întrebări:

1. Ambitusul liniei melodice este accesibil vocal sau există diferențe mari între sunetul cel mai grav și cel acut?
2. Ce limbă este folosită pentru transmiterea mesajului? Ce instrument muzical identifiți?
3. Ce stare îți transmite piesa?

ÎNVĂȚ

Muzica este parte a vieții omului încă din cele mai vechi timpuri. Dacă există dovezi palpabile ale artelor plastice și ale literaturii în Antichitate (fig. 1), în cazul muzicii, nu s-au păstrat prea multe lucrări sau instrumente muzicale. Reconstituirea istoriei muzicii a fost posibilă datorită existenței surselor vizuale și scrise, care ilustrează viața muzicală de atunci. De exemplu, în peșterile din zona de astăzi a Spaniei și a Chinei s-au găsit picturi rupestre datând din Preistorie care ilustrează oameni dansând și cântând.

Relația oamenilor din perioada Antichității cu muzica

Studiul vechilor civilizații arată că omul a avut dintotdeauna o legătură profundă cu divinitatea prin intermediul sunetului. Muzica era folosită în practicile religioase din Preistorie și Antichitate pentru a transmite mesajele oamenilor către divinitate.

DICȚIONAR

- **epitaf** – text funerar în versuri sau proză, inscripționat pe un mormânt.
- **tetracord** – grupare de patru sunete succesive, de obicei cu mers descendent.

În perioada primitivă, sunetele erau produse vocal prin interjecții, fluierat, câscat sau cântat, iar ritmul era redat prin bătăi din palme și pocnitul degetelor. Astfel, au apărut două elemente esențiale ale muzicii: melodia și ritmul. În Antichitate, muzica a căpătat o importanță mai mare, oamenii studiind sunetele și efectele acestora asupra vieții și spiritului uman.

Fig. 2. Erhu – instrument muzical tradițional din China, cu două corzi și un arcuș

Nu numai corpul uman era folosit pentru a obține sunete, ci erau utilizate și unelte întâlnite fie în activitățile cotidiene, fie special concepute pentru a crea muzică și a imita sunetele din natură.

Câteva dintre popoarele care au existat în Antichitate au acordat o mai mare importanță acestei arte, studiind sunetul și efectele muzicii. Popoare precum chinezii, indienii și evreii au studiat muzica și au înființat școli pentru formarea muzicienilor. În multe cazuri, muzica era asociată practicilor religioase, ceea ce a condus la dezvoltarea unor modalități mai riguroase de notare și interpretare, atât în cadrul cultului, cât și la curțile regilor.

Grecii antici acordau o mare importanță muzicii. Alături de poezie, teatru și dans, aceasta era considerată o artă care exprima frumosul prin sunete. Muzica era interpretată în fața publicului, iar oamenii o ascultau singură sau împreună cu alte forme de artă, precum dansul și teatrul. Ritualurile religioase ale unor zei precum

Apollo și Dionisos erau asociate cu instrumente cordofone, respectiv aerofone. Datorită reprezentărilor pe vase din acea perioadă (fig. 3), în ultimii ani s-au reconstituit și folosit instrumente precum chitara și lira, aducând sonorități surprinzător de moderne. Diversi poeți și scriitori au acordat un interes deosebit artelor muzicale, precum poeta și muziciana Safo, Eschil, Sofocle, Euripide, Aristofan și Aristoxen din Tarent.

În Grecia antică, teatrul avea un rol important în viața oamenilor. Prin tragedii și comedii, spectatorii trăiau emoții puternice și își exprimau sentimentele, ceea ce le oferea o stare de echilibru și eliberare sufletească. Versurile erau recitate într-un mod ritmat, apropiat de muzică, iar reprezentațiile erau însoțite de cor care comenta acțiunea și dialogurile personajelor, ajutând publicul să înțeleagă mai bine povestea.

Fig. 3. Amforă de teracotă cu figuri roșii reprezentând scene muzicale din secolul al V-lea î.H., Grecia antică

Cântecul lui Seikilos

Grecia secolului I d.H.

Seikilos

Fluier din os, Paleolitic

ȘTIAI CĂ...

- Cel mai vechi flaut descoperit până în prezent are aproximativ 40.000 de ani și a fost realizat din os de pasăre?
- În vechime, sistemul din *Vede* releva 22 de sunete?
- În Grecia antică, muzica era studiată alături de discipline precum: aritmetica, geometria, astronomia, făcând parte din quadrivium, nu alături de gramatică, retorică și oratorie în trivium?
- Măștile din teatrul antic aveau expresii exagerate (guri foarte deschise, trăsături dramatice sau înfricoșătoare), pe care actorii le purtau pentru exprimarea emoțiilor și pentru a fi văzute de către public în amfiteatre? Mai erau utilizate și pentru identificarea personajului (comic, tragic), unele măști aveau forma gurii mărită pentru amplificarea vocii. Din cauza numărului mic de artiști, cu ajutorul măștilor, un actor putea interpreta mai multe roluri prin simpla schimbare a fizionomiei.
- Există o vioară cu două coarde? Aceasta se numește erhu (fig. 2) și este un instrument din China antică.

RITMURI ANTICE GRECEȘTI

atroheu – două silabe, prima accentuată, a doua neaccentuată;

iamb – două silabe, prima neaccentuată, a doua accentuată;

dactil – o silabă accentuată urmată de două neaccentuate;

anapest – două silabe neaccentuate urmate de una accentuată.

Fig. 4. Pictură murală din Egiptul antic a unei femei care cântă la liră

PORTOFOLIUL

Alege o civilizație antică din cele învățate și creează un afiș A4 care să prezinte rolul muzicii în perioada respectivă.

Materiale: Veți avea nevoie de hârtie A4 și creioane colorate, pixuri, markere etc.

Pași de lucru:

1. Notează trei fapte-cheie din lecție (rol, instrumente, context).

4. Realizează o paralelă cu o altă civilizație antică, găsind o diferență și o asemănare.

5. Desenează instrumentele. Alege un titlu memorabil.

Prezintă afișul în fața clasei, în două minute și adaugă-l la portofoliul tău.

Scările muzicale au la bază tetracorduri diatonice, cromatice și enarmonice, suprapunerea lor ducând la apariția modurilor formate din șapte sunete. În secolul de aur al clasicismului elen (sec. al V-lea î.H.), Pitagora (fig. 5) a studiat vibrația coardelor, pe care a exprimat-o în raport matematic. Aproape două sute de ani după studiul realizat în Orientul Îndepărtat, el ajunge la un sistem diatonic format din șapte sunete diferite (heptatonic). Aceste moduri antice poartă și numele triburilor de unde proveneau, de exemplu: Ionic, Doric, Frigic, Lidic, unele din ținuturi grecești, altele din teritorii elene aflate în Asia.

Fig. 5. Pitagora (c. 570–495 î.H.) filosof și matematician grec

De la grecii care acordau o mare importanță sănătății, frumuseții, cunoaștem, de asemenea, și „cenzura”, ea fiind aplicată unor moduri muzicale după ce s-a observat că anumite melodii influențau prea mult starea emoțională a cetățenilor.

În **Egiptul antic**, muzica era prezentă în dansuri și ceremonii religioase, fiind folosite instrumente de percuție, de suflat și cu coarde (fig. 4, 7). În perioada Regatului Mijlociu au apărut muzicieni profesioniști care cântau pentru faraon, iar la Memfis exista o școală de muzică pentru femei. Totuși, cel mai cunoscut text muzical asociat Egiptului antic este *Imnul către Aton*, un cântec religios dedicat zeului-soare Aton, din vremea faraonului Akhenaton (Amenhotep al IV-lea). S-au păstrat versurile, dar nu și melodia exactă.

De asemenea, în Noul Regat (1700 î.H.), harpa are diferite forme, iar dintre instrumentele de percuție, cel mai cunoscut până în zilele noastre este sistrul (fig. 6), un instrument de percuție care era folosit precum o zornăitoare, producând sunete prin simpla mișcare.

Fig. 6. Sistrul din bronz, Egiptul antic, 715 î.H. Muzeul Egiptean, Barcelona, Spania

Fig. 7. Pictură murală din Egiptul antic care ilustrează oameni cântând la instrumente muzicale

Fig. 8. Trupă de teatru cu măști în jurul unui cântăreț la aulos, mozaic din casa unui poet tragic, Pompeii

ALFU MAI MULT

- În **China antică**, instrumentele muzicale erau create din: mătase (pentru coarde), lemn, bambus, argilă, piele, metal, tărtăcuță (dovleac). Scările muzicale erau formate din cinci sunete. Acestea erau asociate cu punctele cardinale (nord, est, sud, vest și centru) și cu elemente ale naturii (lemn, sol, apă, foc, aer).
- În **muzica indiană**, linia melodică avea între cinci și șapte sunete. Scopul muzicii era să stârnească emoții și devotamentul către zei. Ritmica era alcătuită din moduri de șase, șapte sau opt timpi care au în componență ritmuri diferite, cu bătăi accentuate sau slabe, formule diferite pe fiecare timp.

În **Roma antică**, muzica era prezentă în ritualuri religioase, procesiuni, lupte în arenă, petreceri și concerte. La festivaluri participau soliști, coruri și instrumentiști, acompaniați de coarne, tibiai, tobe și orgi hidraulice (fig. 8). Cântăreții la chitară erau foarte apreciați și se bucurau de faimă și privilegii.

Romanii au folosit sunetul și muzica nu doar pentru ritualuri sacre sau divertisment, ci și în războaie. Sunetele obținute prin instrumente, mai ales cele de suflat, sporeau panica în rândul inamicilor la vederea mulțimii armatelor și a tehnicilor militare.

Primul Imn Delfic către Apollo (cea mai veche muzică occidentală cunoscută)

Athenaios Athenaiou

Fig. 9. Cornul, instrument muzical

ALFU MAI MULT

• În **zona iudaică**, cele mai vechi cărți sunt *Psalmii* din Vechiul Testament. Aceștia îi sunt atribuiți regelui David, despre care se spune că era un cunoscut interpret vocal și instrumental (la liră). În Vechiul Testament sunt menționate instrumente muzicale cordofone, aerofone și de percuție, însoțite de voce în practicarea ritualurilor religioase, ca divertisment (de exemplu, la nunți), dar și în scop militar (cucerirea cetății Ierihonului). Mesajul cântecelor era și de bucurie, dar și de durere, un exemplu fiind *Psalmul 136*, după cucerirea și ducerea în robie a evreilor de către babilonieni.

Printre acestea se regăseau:

- **Cornul** – un instrument mare, în forma literei „G”, purtat pe umăr, care producea sunete grave și puternice, folosit de vechii romani pe câmpul de luptă și ceremonii publice. (fig. 9)
- **Tuba romană** – trompetă folosită pentru semnale de atac, retragere sau schimbarea formațiilor. (fig. 10)
- **Buccina** – instrument asemănător unui corn mare, circular, folosit pentru anunțuri. În luptă avea un efect acustic intimidant. (fig. 11)
- **Lituus** – trompetă lungă cu capăt curbat, care producea tonuri înalte și pătrunzătoare. Efectul psihologic venea din volum și din sincronizarea perfectă a semnalelor, eco-ul produs de soldații îmbrăcați în armură, ritmul marșului, strigătele de luptă sau aclamațiile, pe care armata romană le producea asemenea unei orchestre coordonate de dirijor. (fig. 12)

Fig. 10. Tuba romană

Fig. 11. Buccină

Fig. 12. Lituus

REȚIN

- **Popoarele antice** acordau un loc deosebit muzicii, studiului și practicării acesteia în diferite scopuri. Existau încă de pe atunci instrumente aerofone, cordofone și de percuție.
- **Muzica** era strâns legată de credințele, filosofia, spațiul natural și contextul sociocultural al fiecărui popor.
- Muzica, deși este transmisă inițial pe cale orală, în **Antichitate** începe să fie studiată, notată, uneori chiar folosită cu scop propagandistic sau cenzurată.

APLIC

1. **Lucrați în echipă!** Alături de colegul/colega de bancă, alegeți un fragment dintr-un text antic. Puneți-l în scenă și căutați o piesă corală potrivită care să însoțească scena aleasă.
2. Alege un text versificat al unui poet din Grecia antică (Safo, Eschil, Sofocle, Euripide, Aristofan) și creează o linie muzicală pentru recitarea versurilor. Oferă-le colegilor un feedback constructiv, folosind structura: două puncte tari, un lucru de îmbunătățit.

DICȚIONAR

- **Prohod** – slujba religioasă de înmormântare la creștini (prohodire) sau, în special, cântările specifice din Vinerea Paștelui (Prohodul Domnului).
- **polifonie** – sistem de compoziție care presupune mai multe linii melodice suprapuse, ce au fost cântate, la început, vocal.
- **Cantus planus** – cântare religioasă simplă, monodică, fără acompaniament.
- **Cantus firmus** – melodie principală preexistentă, folosită ca bază într-o compoziție.
- **voce organală** – voce adăugată peste melodia principală, la anumite intervale, în *organum*.
- **moduri muzicale** – structuri sonore având un număr variat de sunete, care stau la baza diferitelor compoziții muzicale.

2.2. Evul Mediu – spiritualitate și tradiție în muzică și arhitectură

OBSERV

Caută pe YouTube și ascultă fragmentul din lucrarea *Prohodul Domnului*, de pe canalul *Doxologia.ro* și răspunde la următoarele întrebări:

1. Ce tip de muzică este?
2. Unde și când se cântă?
3. În ce limbă este textul audiat?

Fig. 1

ÎNVĂȚ

La începutul secolului al IV-lea d.H., împăratul Constantin cel Mare (fig. 2) a recunoscut și acceptat creștinismul ca religie practică în Imperiul Roman, punând capăt unor secole de persecuții împotriva creștinilor. În urma Edictului emis la Mediolan (Milano), creștinii au putut să practice liberi ritualurile religioase care erau însoțite de muzică, ce poartă până în zilele noastre denumirea de **muzică bizantină**.

Notația muzicii practicate în biserică s-a făcut prin semne inspirate de literele alfabetului grecesc (fig. 1). Această muzică este **monodică**, adică presupune o singură linie melodică, bogăția ei provenind din ornamentația melodică și subtilitatea modurilor.

La începutul secolului al VIII-lea, Sf. Ioan Damaschin (fig. 3) a scris prima carte în care a explicat **teoria muzicii bizantine**. Tratatul poartă numele de **Octoih** și însumează opt moduri numite **ehuri/glasuri** folosite până în zilele noastre în Biserica Ortodoxă, fiecare cu caracter propriu, adaptate diferitelor momente ale anului liturgic.

MĂ INFORMEZ

Deoarece muzica creștină este o laudă adusă lui Dumnezeu și cântăreții se numeau în greaca veche *psaltes*, muzica bizantină mai poartă numele de **muzică psaltică**. În muzica bizantină, textul este mai important decât melodia, de aceea, mai ales în ultimele secole, textul religios a fost tradus și este adaptat permanent la limba vorbită.

Fig. 2. Sculptură în bronz reprezentându-l pe Constantin I

ȘTIAI CĂ...

- Semnele muzicii bizantine se mai numesc *neume*? Acestea se citesc Ni, Pa, Vu, Ga, Di, Ke, Zo.
- În Biserica Ortodoxă, se cântă Liturgiile scrise de Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Vasile cel Mare și de Sf. Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul? Acestea au la bază Liturgia scrisă în secolul I d.H. de Sf. Apostol Iacob, ruda Domnului.
- Prima orgă ajunsă în Vest a fost dăruită în secolul al VIII-lea de împăratul bizantin Constantin al V-lea Copronim, lui Pepin cel Scund, împărat al francilor?

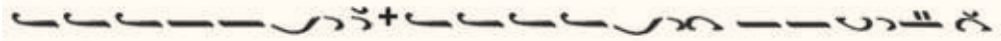

Fig. 3. Icoana Sf. Ioan Damaschin

Sf. Ioan Damaschin a fost unul dintre cei mai importanți cărturari ai Evului Mediu bizantin. El a trăit în secolul al VIII-lea și a rămas cunoscut pentru apărarea icoanelor într-o perioadă în care acestea erau distruse și interzise. Pe lângă scrierile sale religioase, Sf. Ioan Damaschin a compus imnuri și cântări bisericești care au influențat muzica bizantină timp de secole.

Apărătoare Doamnă

Glas VIII λ α Ni

A - pă - ră - toa - re Doam - nă, pen - tru bi - ru - in - ță mul - ți - mi - i - ri

În Occident, echivalentul muzicii bizantine este **muzica gregoriană**, dezvoltată în secolele VII-VIII după simplificarea muzicii religioase din Răsărit de către **Papa Grigorie cel Mare**. Ca și muzica bizantină, muzica gregoriană este monodică și vocală, iar repertoriul ei s-a format de-a lungul mai multor secole.

În secolele XI-XII d.H. apar primele lucrări muzicale **polifonice**, primii compozitori cunoscuți fiind **Leoninus** și **Perotinus**, călugări legați de Școala Catedralei Notre-Dame din Paris. Inițial, muzica era formată dintr-o singură linie melodică (*Cantus planus*). Ulterior, compozitorii au adăugat o a doua voce, iar linia melodică principală a ajuns să fie cântată de vocea superioară (*Canatus firmus*).

Fig. 4. Regele David înconjurat de trubaduri, miniatură din Biblia de la Olomouc

Muzica **laică** din această perioadă este folosită ca sprijin pentru baladele, povestirile eroice ale vitejiei cavalerilor. Ea însoțește sub formă vocală și instrumentală poveștile spuse de **truveri**, **trubaduri** și **minnesănger** (fig. 4), poeți și cântăreți deopotrivă ce călătoreau prin lume, făcând cunoscute oamenilor fapte mai mult sau mai puțin eroice, nedreptăți sau judecăți drepte, având acces, prin muzica lor, în lumea săracilor și în cea a bogaților deopotrivă.

Cea mai mare schimbare în lumea muzicală occidentală este observată, analizată și apoi prezentată în tratatul muzical **Ars Nova** (fig. 5) de Jean Philippe de Vitry. El prezintă noi reguli de organizare a ritmului, care permit realizarea unei polifonii mai complexe, precum și principii de compoziție și armonie bazate pe folosirea consonanțelor și a disonanțelor. Aceste reguli pun accent pe independența vocilor și marchează o diferență față de stilul muzical al epocii anterioare, pe care o numește **Ars Antiqua**.

Fig. 5. Pagină de manuscris din Ars Nova, Jean Philippe de Vitry

DESCOPĂR

Fig. 6. Bazilica San Vitale, Ravenna, Italia

Muzica bizantină poate fi comparată cu arhitectura bizantină (fig. 6) unde spațiul și cupola creează o senzație de echilibru, spiritualitate și interiorizare. **Muzica gregoriană** poate fi comparată cu arhitectura gotică, unde verticalitatea și lumina duc la înălțare spirituală. *Cantus planus* reprezintă baza pe care s-au dezvoltat formele muzicale mai complexe din *Ars Antiqua* și, mai târziu, muzica bogată și elaborată a perioadei *Ars Nova*.

Sfânta Cuvioasă Casiana Imnografa s-a născut la Constantinopol, în anul 805 d.H., într-o familie influentă de la curtea imperială. Ea este una dintre primele compozitoare din istorie ale cărei creații s-au păstrat și sunt interpretate și astăzi. Douăzeci și trei dintre imnurile sale fac încă parte din cărțile liturgice ale Bisericii Ortodoxe. Pe lângă scrierile religioase, s-au păstrat și unele dintre poeziile sale cu tematică laică.

Hildegard de Bingen (1098-1179) a fost o călugăriță benedictină, compozitoare, scriitoare și gânditoare germană. Provenea dintr-o familie nobiliară și s-a remarcat prin activitatea sa în domenii precum muzica, teologia, medicina și științele naturii. Într-o epocă în care femeile aveau puține oportunități de afirmare, Hildegard a devenit una dintre cele mai respectate personalități ale vremii sale. Cea mai cunoscută lucrare a sa este *Liber Scivias Domini* („Cunoașterea drumurilor Domnului”).

În mor-mânt, Vi - a - tă, pus ai fost, Hris - toa - se, și s-au spăi - mân-
În mor-mânt, Vi - a - tă, pus ai fost, Hris - toa - se, și s-au spăi - mân-

tat o - ști - ri - le în - ge-rești, ple - că - ciu - nea Ta cea mul-
tat o - ști - ri - le în - ge-rești, ple - că - ciu - nea Ta cea mul-

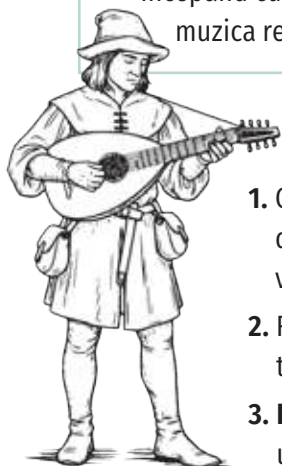
tă - prea - slă - vind.
tă - prea - slă - vind.

1. În mormânt, Viață,
Pus-ai fost, Hristoase,
Și s-au spăimântat oștirile îngerești,
Plecăciunea Ta cea mult preaslăvind.

*Fericiți cei fără prihană în cale, care umblă în
legea Domnului (Psalmul 118:1)*

REȚIN

- **Evul Mediu** este una dintre cele mai lungi epoci muzicale, dominată de muzica religioasă, transmisă inițial pe cale orală și notată începând cu secolele V-VI d.H.
- În primul mileniu, **muzica bizantină** și cea **gregoriană** au fost monodice și vocale, rămânând astfel în creștinismul ortodox de azi, iar în creștinismul vestic, începând cu mileniul al doilea, apare și se dezvoltă muzica **polifonică**, întâi în muzica religioasă în perioada **Ars Antiqua**, apoi în muzica laică în **Ars Nova**.

APLIC

1. Creează versuri pentru o baladă inspirată de fapte de vitejie cunoscute de tine și un acompaniament muzical menit să susțină interpretarea vocală a lucrării.
2. Realizează o prezentare digitală despre una dintre cele două compozitoare din Evul Mediu.
3. **Lucrați în perechi!** Căutați și alegeți un trubadur medieval. Descoperiți una dintre baladele lui, precum și regulile cavalerilor. Improvizați o piesă pe care s-ar putea cânta versurile baladei.

Fig. 7. Guido d'Arezzo
(992-1050)

Portativul a apărut în muzica occidentală în secolul al XI-lea d.H. datorită lui Guido d'Arezzo (fig. 7) și a avut inițial un număr variabil de linii și culori. De asemenea, sunetele erau reprezentate grafic prin note ce aveau formă pătrată și rombică. A creat sistemul notelor folosind un imn latin, numit *Ut queant laxis*. Fiecare vers începea cu o notă mai înaltă, iar silabele au devenit numele notelor: *Ut queant laxis* (Ut), *Resonare fibris* (Re), *Mira gestorum* (Mi), *Famuli tuorum* (Fa), *Solve polluti* (Sol), *Labii reatum* (La). Ulterior, „Si” a fost adăugat din inițialele „Sancte Iohannes”.

„Ut” era greu de pronunțat, deoarece se termină cu o consoană, astfel, în perioada Renașterii a fost înlocuit cu „Do”, provenit de la Dominus (Domnul). Cel care a promovat și a popularizat utilizarea notei „Do” a fost Giovanni Batista Doni.

Fig. 1. Hristos și Sf. Thomas, sculptură de Andrea del Verrocchio

Fig. 2. Cina cea de Taină – Leonardo da Vinci, 1495-1498

DICTIONAR

• **madrigal** – gen vocal laic, premergător operei, pentru mai multe voci, în care muzica urmărește îndeaproape textul.

• **missa** – gen muzical sacru, cântat în cadrul liturghiei catolice, alcătuit din mai multe părți fixe (*Kyrie eleison, Gloria, Credo, Sanctus et Benedictus, Agnus Dei*).

• **motet** – compoziție vocală religioasă polifonică, pe text latin, interpretată de obicei de un ansamblu coral.

STUDIU DE CAZ

Realizează un interviu imaginar cu un compozitor reprezentativ al Renașterii. Mai întâi, redactează întrebările pe care ai dori să i le adresezi, apoi documentează-te despre viața, cariera și opera sa pentru a răspunde la întrebările adresate.

2.3. Renașterea – echilibrul și armonia în muzică și arte

OBSERV

Ascultă pe YouTube piesa *Cantante Domino*, de Claudio Monteverdi, în interpretarea corului Madrigal, dirijat de Anna Ungureanu.

Privește imaginile (fig. 1-4) și analizează-le cu atenție, ținând cont de următoarele:

- modul în care sunt așezate personajele (fig. 1-2);
- existența unui punct central al compoziției (fig. 1);
- echilibrul dintre elemente (stânga-dreapta / sus-jos);
- proporțiile și simetria;
- senzația generală: liniște sau dinamism.

Răspunde la întrebări:

1. Cum sunt organizate elementele în fiecare imagine: liber sau ordonat?
2. Care imagine ți se pare cea mai echilibrată? De ce?
3. Ce stare îți transmit imaginile: agitație sau armonie?
4. Raportându-te la piesa audiată, consideri că se potrivește în contextul cultural redat de imagini sau este îndepărtată istoric?
5. Ce senzație îți transmite muzica în raport cu imaginile?

ÎNVĂȚ

Renașterea reprezintă perioada cultural-artistică desfășurată aproximativ între secolele al XV-lea și al XVI-lea, caracterizată prin redescoperirea valorilor Antichității și prin afirmarea idealului de echilibru, armonie și proporție în toate formele de artă.

În **muzică**, acest ideal se reflectă prin dezvoltarea **polifoniei**, o tehnică în care mai multe voci independente se împletesc într-un tot unitar. Nicio voce nu domină, fiecare contribuie la construcția unui echilibru sonor, iar discursul muzical capătă claritate și fluiditate. Muzica Renașterii evită contrastele puternice și urmărește o expresie calmă, în care toate componentele coexistă armonios.

În această perioadă se dezvoltă genuri precum **missa** și **motetul**, în spațiul religios, și **madrigalul**, în cel laic, toate bazate pe aceeași relație profundă dintre muzică și text.

În sculptură (fig. 1), compozițiile sunt stabile și bine organizate, sugerând o armonie similară celei întâlnite în muzică.

În pictură (fig. 2), toate elementele converg către un punct de interes, generând un echilibru vizual comparabil cu organizarea vocilor în jurul unui centru armonic în muzică.

Arhitectura Renașterii (fig. 3-4) se bazează pe proporții matematice și simetrice, elementele fiind integrate într-un sistem riguros și coerent. Artele decorative utilizează motive repetitive și simetrice, care creează un ritm vizual asemănător structurilor ritmice muzicale, unde repetiția și variația contribuie la unitatea întregului.

Compozitorii Renașterii construiesc un univers sonor al echilibrului și al clarității. Giovanni Pierluigi da Palestrina devine modelul muzicii sacre prin lucrări precum

Fig. 3. Curtea interioară a Hotelului de Sully, Paris

Fig. 4. Cupola realizată de Filippo Brunelleschi, Catedrala din Florența

Missa Papae Marcelli, în care vocile se împletesc perfect. Josquin des Prez aduce un plus de expresivitate, punând accent pe sensul textului în creații precum *Ave Maria... virgo serena*. Thomas Tallis impresionează prin amploare și bogăție sonoră în motetul *Spem in alium*, iar Claudio Monteverdi deschide drumul către baroc, prin madrigalele sale expresive și prin opera *L'Orfeo*.

Un aspect surprinzător este că, deși astăzi asociem această muzică și cu instrumente, multe lucrări erau cântate doar vocal, iar alegerea între voce și instrument nu era întotdeauna specificată.

De asemenea, **improvizația** avea un rol important: muzicienii adăugau ornamente și completeau liniile muzicale, astfel încât fiecare interpretare putea suna diferit.

Renașterea reprezintă un moment de **unitate artistică**, în care toate artele exprimă aceeași idee fundamentală: frumusețea apare din echilibrul perfect între părți și întreg. Muzica, la fel ca pictura, sculptura sau arhitectura, devine o expresie a unei armonii universale, în care claritatea, proporția și echilibrul definesc esența creației artistice.

DESCOPĂR

Urmărește videoclipul și analizează instrumentele Renașterii. Observă cu atenție:

- tipurile de instrumente utilizate (flautul renașcentist, lăuta, viola da gamba).
- modul în care interpreții cântă împreună.
- sonoritatea – este puternică sau delicată?
- relația dintre instrumente – există unul dominant sau sunt echilibrate?
- atmosfera generală – energetică sau liniștită?

Răspunde la întrebări:

1. Ce instrumente ai recunoscut în fragment?
2. Cum ți se pare sunetul lor: intens sau fin?
3. Există un instrument care conduce (iese în evidență) sau toate sunt în echilibru?
4. Cum interacționează instrumentele între ele?
5. Ce stare îți transmite această muzică?

AUDIȚII

Giovanni Pierluigi da Palestrina – *Missa Brevis*

Gesualdo da Venosa – *Io parto, e non piu dissì*

Minnesängerii renașcențiști cântând în Augsburg

AFLU MAI MULT

Flautul renașcentist

(flautul *traverso*) era un instrument simplu din lemn, fără clape, cu un sunet cald și apropiat de vocea feminină, conceput pentru a se integra perfect în echilibrul ansamblului. Acesta este strămoșul flautului modern, confecționat astăzi din materiale prețioase.

Lăută renașcentistă era un instrument cu coarde, cu un sunet cald și intim, folosit pentru a susține armonia și a crea un fundal echilibrat, fără a domina ansamblul; în prezent, rolul său este preluat de chitara clasică.

Viola da gamba era un instrument cu coarde, cu un sunet cald și expresiv, apropiat de vocile grave, folosit pentru a susține armonia și echilibrul ansamblului, rol preluat astăzi de violoncel.

DEZBATERE

Discută împreună cu colegii de clasă elementele comune pe care le-ai regăsit la compozitorii descoperiți în studiul de caz.

Matona mia cara

Orlando di Lasso

Ma - to - na mi - a ca - ra, mi fol - le - re can zon, Ma - to - na

mi - a ca - ra mi fol - le - re can zon, can - tar sot - to fi - ne - stra,

Lan - tze buoncom - pa - gnon Don don don di - ri di - ri don don don don Don don

don di - ri di - ri don don don don

AFLU MAI MULT

În Renaștere, muzica nu era interpretată după reguli fixe ca astăzi, ci era adaptată de interpreți în funcție de context. Partiturile nu ofereau toate informațiile necesare, iar muzicienii trebuiau să decidă singuri cum să cânte, pe baza experienței și a ascultării reciproce.

ȘTIAI CĂ...

- În Renaștere, muzicienii cântau adesea fără dirijor, coordonându-se doar prin ascultare și respirație comună?
- Aceeași piesă putea fi cântată diferit de fiecare dată, deoarece improvizația era frecventă?
- Partiturile nu indicau clar ce instrumente sau voci se foloseau?

REȚIN

În Renaștere, toate artele sunt unite de aceleași principii fundamentale:

- 1. Echilibrul** – În muzică, vocile sunt egale și se împletesc armonios, la fel cum în pictură și sculptură elementele sunt așezate proporționat și în echilibru.
- 2. Proporția** – Muzica respectă relații clare între sunete, iar în arhitectură și sculptură formele sunt construite după reguli matematice precise.
- 3. Armonia** – Toate artele caută frumusețea prin armonie: în muzică prin polifonie, în pictură prin compoziție, în arhitectură prin simetrie.
- 4. Unitatea** – Muzica, pictura, sculptura, arhitectura și artele decorative exprimă aceeași viziune: fiecare element are un rol bine definit într-un ansamblu coerent.

APLIC

1. Ascultă fragmentul *Matona mia cara* de Orlando di Lasso și urmărește textul lucrării. Observă caracterul jucăuș și repetițiile ritmice ale silabelor.
2. Învăță și interpretează în cor linia melodică a sopranelor, reluând fragmentul după modelul profesorului, mai întâi ritmic, apoi cu text.
3. Identifică modul în care textul este transformat prin muzică: observă repetițiile, accentele și organizarea frazelor muzicale.
4. **Lucrați în echipe!** Alături de colegul/colega de bancă, analizează fragmentul. Creați o scurtă prezentare în care să descrieți cum contribuie fiecare interpret la realizarea unui ansamblu echilibrat și armonios.

2.4. Barocul – contrast și expresivitate în muzică și pictură

OBSERV

Urmărește portativul în timp ce audiezi piesa *Pena Tiranna*, compusă de Georg Friedrich Händel (fig. 1), în interpretarea lui Jakub J. Orliński și a orchestrei *Il Pomo d'Oro*, dirijată de Francesco Corti (canalul de YouTube *Timeless Musica*).

Penna Tiranna

Opera Amadigi

Georg Friedrich Händel

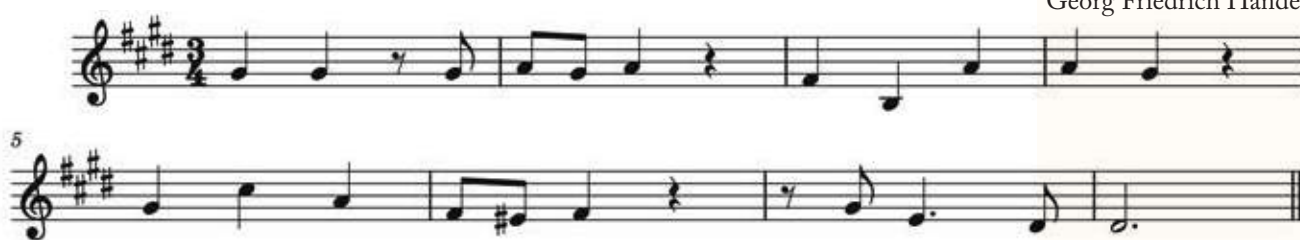

Fig. 1. Philippe Mercier
(1689–1760)
Portretul lui Händel

ÎNVĂȚ

Asemenea Renașterii, **barocul** a luat ființă în Italia, răspândindu-se mai întâi în arhitectură, apoi în artele vizuale, pictură și sculptură, dar și în domeniul literar. Barocul a apărut și s-a dezvoltat în Europa Centrală și Occidentală, desfășurându-se pe un interval extins, din secolul al XVII-lea până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Inițial, barocul a fost pus într-o lumină depreciativă, deoarece propunea o viziune diferită față de perioada renaștivistă, renumită pentru echilibrul și claritatea structurii, pe când această epocă propunea un nou stil, o estetică exuberantă, caracterizată printr-o ornamentație încărcată și ostentativă, dar și prin libertatea expresiei și grandoarea formelor.

Domeniul **muzical** părăsește „epoca de aur” a polifoniei vocale, specifică Renașterii și se îndreaptă mai mult către muzica instrumentală și cea de operă, unde teatrul și-a găsit o sursă de exprimare proprie.

Reprezentanți:

- **Franța:** claveciniștii Jean Philippe Rameau, François Couperin, Jean Baptiste Lully;
- **Italia:** instrumentiștii Antonio Vivaldi, Arcangelo Corelli, Alessandro și Domenico Scarlatti;
- **Germania:** Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Händel, Georg Philipp Telemann;
- **Anglia:** Henry Purcell.

Pentru prima dată în istorie, muzica instrumentală este în raport de egalitate cu cea vocală. Datorită burghezimii, s-au produs îmbunătățiri notabile în ceea ce privește construcția instrumentelor.

ȘTIAI CĂ...

- Antonio Vivaldi, supranumit „Preotul roșu” datorită culorii părului său și a statutului de preot, este autorul celebrului ciclu *Anotimpurile*, unul dintre primele exemple de muzică programatică prin intermediul cărora descrie scene din natură?
- Johann Sebastian Bach și-a inscripționat simbolic numele în ultima fugă din *Arta fugii*, transformând literele B-A-C-H într-un motiv muzical ascuns, ca o ultimă amprentă a propriei identități?

Fig. 2. Clavecin

Fig. 3. Clavicord

ȘTIAI CĂ...

Clavecinul (fig. 2) nu este în totalitate strămoșul pianului, ci clavicordul (fig. 3)? Mecanismul clavicordului permitea variații de intensitate și expresivitate, în funcție de modul de apăsare a clapelor, spre deosebire de clavecin, al cărui sunet era mai metalic și relativ uniform. Din acest motiv, ambele instrumente sunt considerate precursori ale pianului.

Familia instrumentelor cu coarde (vioara, viola da gamba, violoncelul și contrabasul), înlocuiește treptat lirele și evoluează datorită lui Antonio Stradivari (creatorul violoncelului Stradivarius) și a lui Giuseppe Guarneri.

Instrumentele cu claviatură premergătoare viitorului *pianoforte* din clasicism au fost clavecinul și orga. Se perfecționează instrumentele de suflat precum flautul traverso, oboiul și fagotul, dar și cele de alamă, trompetă și corn.

În baroc, apare un nou sistem de notație pentru instrumentele cu claviatură, numit **bas continuu**, cu rolul de a realiza armonia pe baza cifrării.

Organizarea discursului muzical este atât **omofonă** (monodie acompaniată), cât și **polifonică** (mai multe voci). Armonia se îndepărtează de modalism și are la bază sistemul tonal, cu cele două moduri major și minor, iar disonanțele sunt tot mai frecvent folosite.

Genurile și formele instrumentale cristalizate sau apărute în baroc sunt:

CATEGORIE	FORME/GENURI	CARACTERISTICI
Forme imitative	Ricercar Fuga Invențiune Canzonă	- sunt bazate pe imitația contrapunctică; - tema (subiectul) este reluată în diferite voci și la diferite înălțimi; - presupun dezvoltare polifonică riguroasă.
Forme variaționale	Tema cu variațiuni Passacaglia Ciaccona (Chaconne)	- repetarea unei teme (de obicei un bas ostinato); - tema este variată prin schimbări melodice, ritmice, armonice și de caracter; - oferă unitate și, în același timp, diversitate.
Forme improvizatorice	Toccată Preludiu Fantezie	- stil liber, virtuos, aparent spontan; - structură flexibilă, fără un plan fix; - adesea, au rol de introducere înaintea unor forme mai riguroase (fugă, suită, sonată).
Suita	Suită de dansuri (Allemandă, Courante, Sarabandă, Gigue etc.)	- succesiune de piese de dans, contrastante ca tempo și caracter; - ordinea și numărul dansurilor pot varia; - toate părțile sunt în aceeași tonalitate.
Sonata	Sonata da chiesa („de biserică”)	- destinată spațiului liturgic; - are caracter sobru și grav; - structură tipică: lent – repede – lent – repede; - fără dansuri.
	Sonata da camera („de cameră”, laică)	- destinată contextului secular (curte, salon); - apropiată de suită; - alcătuită din dansuri; - caracter mai liber, grațios și ornamental.
Concertul	Concerto grosso	- grupul întreg (tutti); - grupul restrâns de soliști (concertino).
	Concert solo	un instrument solist este evidențiat în fața orchestrei.

În afara genurilor instrumentale, în perioada barocului ia naștere **opera**. Alături de aceasta mai apar și alte genuri vocale precum: **oratoriul**, **cantata** și **madrigalul** (cu rădăcini din Renaștere).

În structura operei întâlnim o **bază literară** (libretul), **funcția dramatică** (dialogul vorbit între soliști), **coregrafia** (balet), **elemente scenografice** (decoruri, costume, machiaje) și cele **muzicale** (arii, recitative, duete, terțete, coruri, uverturi, interludii orchestrale).

AFLU MAI MULT

În domeniul operei, Italia devine principalul centru de răspândire a genului, prin contribuția membrilor *Cameratei Florentine*, condusă de contele Giovanni de' Bardi. Pornind de la elementele *madrigalului dramatic*, membrii Cameratei au utilizat și promovat denumirea de **drama per musica**, pentru a desemna noul gen muzical, din care va evolua opera.

Opera franceză prinde contur odată cu creația lui Jean Baptiste Lully, creatorul stilului francez și al **comediilor-balet**, după care i-a urmat la Versailles, Jean Philippe Rameau. Comparativ cu opera italiană, decorurile în opera franceză erau mult mai grandioase, structura era tripartită după principiul *rar-repede-rar*, iar baletul ocupa locul central.

În Anglia apare un nou gen de operă comică numită **opera baladă**, alcătuită din arii, recitative, dansuri, care valorizează cântecele populare. Urmașul lui Henry Purcell, John Gay compune *The Beggar's Opera*, inspirată din viața oamenilor simpli din Londra, în care ironizează moravurile societății și a elitei.

În Germania, Georg Friedrich Händel își lasă amprenta prin rafinarea operei seria și prin crearea echilibrului între virtuozitatea ariilor și expresivitatea dramatică.

AUDIȚII

- Arcangelo Corelli – *Concerto grosso op. 6, nr. 8*
- Johann Sebastian Bach – *Concertul brandenburgic nr. 3*
- François Couperin – *Les Barricades Mystérieuses*
- Antonio Vivaldi – *Anotimpurile*

MĂ INFORMEZ

Etimologia termenului *baroc* s-a conturat prin contopirea mai multor cuvinte de origini diferite. Inspirația cea mai directă pornește de la cuvântul portughez *barroco*, ce desemna o perla neregulată. Latinescul *baroco*, în logica scolastică medievală, era un cuvânt care indica o formă complicată de raționament, întortocheată. Francezii au folosit *baroque* pentru a exprima ceva bizar.

STUDIU DE CAZ

Împletirea muzicii cu arhitectura

Lucrați în echipă! Căutați informații, fotografii, videoclipuri despre Piața San Pietro realizată de Gian Lorenzo Bernini și identificați elementele care sugerează „brațele deschise” ale Bisericii, monumentalitatea și rolul spiritual al spațiului. Alegeți o lucrare muzicală barocă și explicați, în câteva enunțuri, cum se regăsesc aceleași idei de grandoare și comuniune în muzică. Realizați un studiu de caz de una-două pagini și prezentați-l colegilor.

DEZBATERE

Discutați cu restul clasei elementele comune și asocierile dintre arhitectura și muzica barocului descoperite în urma studiului de caz.

PROIECT

1. Ascultă un fragment dintr-o suită barocă și notează ce caracter îi atribui: solemn, grațios, energic sau mediativ.
Exemplu: J.S. Bach – *Suita franceză nr. 2*
2. Identifică dacă fragmentul poate fi asociat cu un dans din suită, precum *allemande*, *courante*, *sarabandă* sau *gigue*, și motivează alegerea prin tempo și caracter.
3. Marchează prin mișcare, bătăi din palme sau pași pulsația fragmentului audiat.
4. În pereche cu un/o coleg(ă), realizează o scurtă secvență de mișcare inspirată de dansul ales, urmărind expresivitatea și contrastul specific barocului. Filmează și înregistrează dansul, pentru a-l putea folosi în următoarele proiecte.

Autoevaluare

- ☐ Am respectat cerința și etapele de lucru.
- ☐ Conținutul prezentat a fost corect din punct de vedere științific.
- ☐ Prezentarea a fost clară și ușor de urmărit.
- ☐ Am participat activ la discuțiile legate de proiect.
- ☐ M-am încadrat în timpul de lucru alocat.

DESCOPĂR

Stilul baroc s-a remarcat inițial în **arhitectură**, unde clădirile nu mai sunt concepute strict funcțional, ci devin adevărate capodopere vizuale. O referință emblematică este Piazza San Pietro din Vatican, realizată de Gian Lorenzo Bernini, un reprezentant de seamă, alături de Francesco Borromini și Carlo Maderno.

În **pictură**, jocul de lumină și umbre, precum și realizarea veridică a scenelor, devine pentru privitor un mijloc de implicare psihologică și emoțională. Principalii reprezentanți în pictură sunt Caravaggio (Italia), Rubens și Rembrandt (Țările de Jos), Anton van Dyck (Belgia) și Velasquez (Spania).

Fig. 4. Caravaggio, *Cântăreț la lăută*

Fig. 5. Rubens, *Răpirea fiicelor lui Leucip*

Fig. 6. Rembrandt, *Autoportret*

Muzica barocă urmărește aceleași efecte expresive asemenea picturii și arhitecturii specifice epocii: contraste puternice, mișcare continuă și implicare emoțională intensă. Compozitorii baroci valorifică opozițiile dinamice, varietatea agogică și scriitura melodică bogat ornamentată, generând tensiuni și rezolvări sonore comparabile cu jocul de lumină și umbră din tablourile baroce. În concertele și oratoriile lui Vivaldi, Bach sau Händel, dialogul dintre soliști și ansamblu produce o „tensiune sonoră”, ce poate fi comparată cu scenele dinamice și gesturile accentuate din picturile lui Caravaggio (fig. 4), Rubens (fig. 5) sau Rembrandt (fig. 6).

REȚIN

- **Barocul** a luat ființă în Italia, răspândindu-se în toate artele.
- Instrumentele capătă un rol important, muzica instrumentală este în raport de egalitate cu cea vocală.
- În perioada barocului iau naștere **opera** și alte genuri vocale precum **oratoriul**, **cantata** și **madrigalul** (cu rădăcini din Renaștere).

APLIC

1. Care era elementul de bază în crearea picturilor baroce? Identifică prin ce este reprezentat acest element în muzică.
2. Numește trei genuri instrumentale și două vocale din perioada barocului.
3. Ce a adus nou Jean-Baptiste Lully în opera franceză?
4. Cine a condus Camerata Florentină?
5. Ascultă *Concerto grosso op. 6, nr. 8*, compus de Arcangelo Corelli și numește instrumentul cu claviatură.
6. Ascultă din nou aria *Pena Tiranna* din „Opera Amadigi” și identifică pentru ce voce este scrisă.

2.5. Clasicismul – claritate și echilibru în muzică și arhitectură

OBSERV

Caută și ascultă pe YouTube *La ci darem la mano* din opera Don Giovanni compusă de W.A. Mozart (fig. 1), în interpretarea baritonului Șerban Vasile și a mezzosopranei Martiniana Antonie (pe canalul *Fundația Calea Victoriei*). Urmărește partitura în timpul audiției, apoi răspunde la întrebări:

1. Ce emoții, stări, gânduri îți transmite piesa?
2. Există diferențe între partitură și interpretare? Care ar fi acestea?

La ci darem la mano Opera Don Giovanni

Gaetano Donizetti

ÎNVĂȚ

Clasicismul desemnează o perioadă post-barocă, cuprinsă între a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și primele decenii ale secolului al XIX-lea.

Spre sfârșitul secolului al XVII-lea, a debutat o mișcare culturală și socială, strâns legată de apariția clasicismului, numită **Iluminism**. Cele două curente promovează aceeași ideologie, marcând în gândirea și creația artistică europeană etape importante în descătușarea spiritului de dogmele religioase și frânele aristocrației.

Viziunea asupra muzicii clasice se îndepărtează de scriitura polifonică specifică barocului și se îndreaptă către o simplificare a limbajului și a expresiei. Printre caracteristicile specifice clasicismului se enumeră **simplitatea**, **claritatea formelor** bazată pe legile tonalității, **echilibrul**, **simetria**. Compozitorii centrează melodia ca element principal, iar armonia este structurată preponderent pe treptele principale (tonică, subdominantă, dominantă).

Trecerea de la baroc către clasicism s-a realizat prin intermediul a trei orientări stilistice:

- **stilul galant** (pune accent pe eleganță, simplitate, cu o ornamentație redusă);
- **stilul sensibil** (se concentrează pe exprimarea directă și nuanțată a emoțiilor);
- **stilul rococo** (o extensie a stilului galant, cu piese scurte, delicate, „de salon”).

Așa cum Franța deține supremația în domeniul arhitecturii neoclaseice (Jacques-Germain Soufflot, Claude Nicolas Ledoux) și continuă să promovează pe plan literar ideile Iluminismului (Voltaire, Denis Diderot, La Fontaine), iar în Germania acestea sunt dezvoltate pe plan filosofic de gânditorii clasici (Immanuel Kant,

Fig. 1. Portretul lui Mozart la vârsta de 13 ani, atribuit lui Giambettino Cignaroli

Fig. 2. Joseph Haydn (1732-1809) și-a descoperit talentul muzical timpuriu, studiind corul la Viena, în cadrul Catedralei „Sfântul Ștefan”, la numai 8 ani. Creatorul unor capodopere pline de energie, eleganță și surprize sonore, Haydn a influențat profund mari muzicieni precum Wolfgang Amadeus Mozart și Ludwig van Beethoven, devenind chiar profesorul lui Beethoven pentru o perioadă.

Fig. 3. Compozitorul austriac Wolfgang Amadeus Mozart cu Joseph Haydn

ȘTIAI CĂ...?

- *Simfonia copiilor* compusă de Joseph Haydn este pusă în scenă prin intermediul unei orchestre de coarde, percuție și jucării? Un fluier imită cucul, o pipă cu apă reproduce cântecul păsărilor și mai întâlnim o tobă mică, clopoței sau triangu, trâmbiță de jucărie.
- Beethoven a continuat să compună chiar și după ce a devenit complet surd? Există o relatare celebră de la premiera *Simfoniei a IX-a*, când ajuns la finalul lucrării, publicul oferea ropote de aplauze, iar Beethoven neauzind nici măcar un sunet, a trebuit să fie întors spre sală pentru a vedea reacția auditoriului.

Gotthold Lessing), în muzică domină Școala Veneză, reprezentată de cei trei mari compozitori: **Joseph Haydn** (fig. 3), **Wolfgang Amadeus Mozart** (fig. 3) și **Ludwig van Beethoven** (fig. 4).

Dinamica se diversifică și apar trecerile treptate de la o nuanță la alta (*crescendo*, *diminuendo*), iar Beethoven lărgeste limitele dinamicii, creând efecte sonore de la *pianississimo possibile* (**ppp** – extrem de încet) la *fortississimo possibile* (**fff** – extrem de tare) și utilizează contraste abrupte prin *subito forte* (brusc tare) și *subito piano* (brusc încet). Totodată, agogica este notată minuțios în partituri.

Discursul muzical este omofon, prin prezentarea unei singure linii melodice, susținută de un acompaniament armonic. În această perioadă apare un nou tip de acompaniament specific perioadei clasice, denumit **bas Alberti**, realizat prin acorduri figurate.

Deoarece în clasicism instrumentele muzicale erau tot mai rafinate, compozitorii au mai îmbogățit lista formelor și genurilor muzicale cu **sonata bitematică**, **simfonia** și **cvartetul de coarde**. Restul genurilor sunt preluate și cristalizate din baroc.

DESCOPĂR

Clasicismul timpuriu este susținut de creația lui **Joseph Haydn** (1732-1809), considerat părintele simfoniei clasice și al cvartetului de coarde. Creația sa însumează 104 simfonii, iar titlul câtorva pornește de la un detaliu regăsit în piesă: *Simfonia surpriza*, *Simfonia copiilor*, *Simfonia militară*.

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791) este renumit pentru melodicitatea creațiilor sale și s-a remarcat prin crearea concertelor pentru pian și a listei generoase de opere. În domeniul operei, Mozart împletește factorul psihologic cu cel dramaturgic, în variate categorii de operă: singspiel, opera buffă și opera seria.

Stilul lui **Ludwig van Beethoven** (1770-1827) se îndepărtează de stilistica echilibrată a clasicismului, prin schimbarea rapidă a expresiei și a stărilor afective. Beethoven a scris, de asemenea, nouă simfonii monumentale, dintre care amintim *Simfonia a V-a* intitulată *Simfonia destinului*, datorită ritmului implacabil din început și *Simfonia a IX-a* care conține un element inovator – corul și renumita *Oda bucuriei*. Pe lângă aceste simfonii, Beethoven a scris și cinci concerte pentru pian, dintre care ultimul poartă denumirea de *Imperialul*, titlatură care nu îi aparține compozitorului.

AUDIȚII

- L. van Beethoven – *Simfonia a V-a*, *Simfonia a IX-a*
- W.A. Mozart – *Requiem*
- J. Haydn – *Simfonia nr. 94*, „Surpriza”

Fig. 4. Joseph Karl Stieler, *Beethoven cu manuscrisul „Missa solemnis”, 1820*

MĂ INFORMEZ

În arhitectură, clasicismul și neoclasicismul presupun o revenire la principiile Antichității greco-romane, definite prin ordine, simetrie, o îndreptare către proporțiile geometrice, iar peste toate acestea guvernează o sobrietate decorativă. Neoclasicismul (secolele XVIII-XIX) poate fi privit ca o abordare mai riguroasă, mult mai sobră, comparativ cu clasicismul timpuriu (secolul al XVII-lea), ce reactualizează într-un mod mai rațional și fidel principiile Antichității.

Se poate spune că, deopotrivă, muzica și arhitectura din clasicism au luat ființă ca o reacție de echilibru și rațiune împotriva exceselor ornamentale ale barocului și ale rococoului.

REȚIN

- **Muzica din clasicism** este caracterizată prin simplitatea, claritatea formelor bazată pe legile tonalității, echilibru, simetrie.
- Trecerea de la baroc către clasicism a fost realizată prin trei orientări stilistice: stilul galant, stilul sensibil, stilul rococo.
- Dinamica și agogica se diversifică, iar discursul muzical este omofon.
- Domină Școala Vineză, reprezentată de cei trei mari compozitori: Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart și Ludwig van Beethoven.
- Au fost dezvoltate genurile muzicale precum **sonata bitematică**, **simfonia** și **cvartetul de coarde**.

APLIC

1. Numește cei trei clasici vienezi și ordonează-i cronologic. *Exemplu: 1. Joseph Haydn*
2. Prin ce se caracterizează clasicismul muzical? Dar în arhitectură? *Exemplu: claritate*
3. Reascultă piesa de la rubrica *Observ* și creează versuri potrivite pentru aceasta.
4. Asociază cuvintele din prima coloană cu cele din a doua coloană.

Coloana 1

subito piano
stil galant
Jacques-Germain Soufflot
Denis Diderot
singspiel
stil sensibil

Coloana 2

ornamentație redusă
arhitect
scriitor
operă
brusc încet
exprimare directă

PORTOFOLIU

Lumea din epoca clasică - momentul în care rațiunea a schimbat totul

1. Investighează cum arăta viața în epoca în care Mozart compunea, Voltaire scria, iar revoluțiile transformau lumea. Descoperă legăturile surprinzătoare dintre muzică, arhitectură, literatură, filosofie și societate în *Secolul Luminilor* și dezbaterile intelectuale despre libertate, egalitate și fraternitate.
2. După ce te-ai documentat, creează *Salonul literar-muzical*. Recreează atmosfera unui salon francez din secolul al XVIII-lea: cine se întâlnea acolo, ce muzică se interpreta, ce idei se dezbăteau și cum influențau acestea societatea.

STUDIU DE CAZ

Ascultă *Simfonia a V-a*, partea I de Beethoven. Documentează-te asupra mijloacelor și procedeeelor prin care, pornind de la o idee muzicală scurtă, se creează un produs artistic amplu prin variații ritmice, de dinamică, melodice și orchestrale.

MĂ INFORMEZ

Jacques-Germain Soufflot (1713-1780) a fost principalul arhitect neoclasic francez, autodidact, care a studiat monumentele clasice la Roma și templele grecești de la Paestum. Capodopera sa, *Pantheonul din Paris* (1756-1790), inițial biserică dedicată Sfintei Geneviève, îmbină într-un mod ingenios tehnicile gotice cu idealurile neoclase, realizând o cupolă monumentală de 83 de metri înălțime, inspirată din Catedrala „Sf. Paul” din Londra. Soufflot a murit în 1780, înainte de finalizarea lucrării, care a fost completată de elevul său Jean-Baptiste Rondelet. Astăzi, Pantheonul servește drept mausoleu pentru personalități franceze ilustre precum Marie Curie, Victor Hugo, Émile Zola și Voltaire.

IMPROVIZAȚIE

Realizează un scurt moment muzical improvizat, folosind instrumente digitale.

MĂ INFORMEZ

Originea termenului „romantism” rezidă într-un cuvânt din limba veche franceză „romanz”, care face referire la multe istorii de eroism, cavalerie, pasiuni ale epocii medievale. Emoțiile puternice evidențiate în aceste povești au dus la apariția cuvântului, descoperind astfel o parte din trăsăturile muzicii romantice. Eferescența culturală era susținută în diferite saloane literare, locuri de întâlnire a personalităților culturale, și nu numai a acestora, în Franța, Austria, Germania.

DICȚIONAR

• **leitmotiv** – o temă melodică, un fragment muzical, o formulă ritmică scurtă, care revine sistematic într-o operă și reprezintă un personaj, un obiect, o emoție sau o situație specifică.

• **ideea fixă** – o temă muzicală recurentă care revine pe parcursul unei lucrări muzicale, reprezentând o idee, o persoană sau o obsesie.

2.6. Romantismul – emoție și libertate de expresie în muzică, literatură și pictură

OBSERV

Ascultă duetul cu cor „Libiamo ne’lieti calici” din opera *Traviata* (fig. 1) de Giuseppe Verdi, în interpretarea lui Luciano Pavarotti, Joan Sutherland și Corul Operei din Londra. Descrie atmosfera.

1. Numește momentele specifice unei opere pe care le identifiți în acest fragment.
2. Citește traducerea textului și extrage care este scopul toastului.

*Libiamo, libiamo ne' lieti calici
che la bellezza infiora.
E la fuggevol ora
s'inebria a voluttà.
Libiam ne' dolci fremiti
che suscita l'amore.*

*Să bem, să bem din cupe de bucurie
pe care frumusețea le înflorește.
Și timpul trecător
să se îmbete de plăcere.
Să bem din dulcii fiori
pe care îi trezește iubirea.*

Fragment din opera *Traviata*
de Giuseppe Verdi

Fig. 1. Scenă din opera *Traviata* de Giuseppe Verdi

ÎNVĂȚ

Romantismul a apărut într-o perioadă de mari transformări politice, sociale, culturale și artistice, la granița dintre secolul al XVIII-lea și XIX-lea, în societatea vestică. Dacă începutul acestui secol a fost marcat de ideea emisă de Revoluția franceză – *libertate, egalitate și fraternitate* –, privind în urmă, descoperim un secol al războaielor, al inegalității sociale, al sărăciei și al bolii, care au alimentat flacăra creatoare a artiștilor din toate ramurile artei.

Arta în romantism a presupus un spațiu în care artistul se putea refugia de lumea înconjurătoare a nedreptății sociale, de canoanele formale stricte ale clasicismului, într-un univers fictiv al idealurilor absolute.

Fig. 2. Giuseppe Verdi

Fig. 3. Franz Liszt

Fig. 4. Richard Wagner

Compozitorii s-au îndreptat spre două direcții muzicale: una inspirată de scrieri celebre, tablouri, idei filosofice, denumită **muzică programatică**, mai accesibilă publicului larg, deoarece oferea o poveste, o imagine sau o idee care putea ghida ascultarea, iar cealaltă, numită **muzică pură**, apreciată în special de ascultătorii experimentați ai muzicii culte, care se puteau concentra pe formele muzicale, armoniile, temele și dezvoltarea acestora fără o poveste explicită.

Artistul romantic a găsit un refugiu în trecutul medieval, în virtuțile cavalerești, în natura neatinsă de mâna omului, în spațiul exotic. Aceasta era o atitudine de protest împotriva orașului și a burgheziei dominatoare.

Muzicieni provenind din țări diferite, cu sprijinul diversilor binefăcători ai artei, și-au făcut un renume prin concerte și compozițiile publicate. Nume precum Franz Schubert (fig. 5), Robert Schumann, Hector Berlioz, Charles Gounod, Gioachino Rossini, Vincenzo Bellini, Frederic Chopin, Franz Liszt (fig. 3), Felix Mendelssohn Bartholdy, Johannes Brahms sunt vehiculate adesea în concerte private sau în nou-înființatele stagioni muzicale. Compozitori precum Piotr Ilici Ceaikovski susțin turnee internaționale.

Viața personală a compozitorilor reflectă provocările secolului, reușind să surprindă, prin compozițiile lor, tot acest tumult și trăire intensă.

Deși au avut stiluri diferite, **Giuseppe Verdi** (fig. 2) și **Richard Wagner** (fig. 4) au reflectat prin operele lor idealurile secolului al XIX-lea, folosind povești din trecut pentru a transmite mesaje și valori relevante pentru oamenii vremurilor lor.

Exprimarea emoțiilor capătă în romantism noi dimensiuni, de la **miniaturile vocale** și **instrumentale** către marile **simfonii** și **opere**. Paleta genurilor muzicale se îmbogățește cu **balet**, **poeme simfonice** și **opere**. Orchestra își mărește numărul de membri prin adăugarea unor instrumente precum harpa, clopotele și a unor efecte sonore precum **loviturile de tun**.

Suflul revoluționar își face simțită prezența în continuare în muzică, în viața socială și politică. Prin creațiile lor, compozitorii scot în evidență emoțiile intense stârnite de nedreptatea societății, dar amintesc și de timpurile de demult, marcate de principii și morală prin legende medievale, povestiri din Antichitate și personaje din Vechiul Testament.

Fig. 5. Franz Schubert
(1797-1828)

ȘTIAI CĂ...

• **Richard Wagner** (1813-1883) a fost un compozitor, libretist, regizor, scenograf căruia îi este dedicat un festival anual, în localitatea Bayreuth (Germania), într-un teatru muzical construit conform indicațiilor lui?

• **Violeta** din opera *Traviata* de Giuseppe Verdi este un personaj inspirat din romanul *Dama cu Camelii* de Alexandre Dumas fiul? Romanul a avut ca sursă de inspirație viața curmată timpuriu de boală a soției unui prieten.

• **Frederic Chopin** a compus muzică aproape exclusiv pentru pian, multe din lucrările lui fiind miniaturi?

• **Franz Liszt**, unul din marii virtuozii ai pianului și creatorul poemului simfonic, a vizitat Transilvania, Moldova și Valahia la finalul anului 1846, având un mare succes în concerte pe care le-a susținut?

MĂ INFORMEZ

• **Muzica pură:** Johannes Brahms, Frédéric Chopin, Felix Mendelssohn Bartholdy, Robert Schumann, Franz Schubert

• **Muzica programatică:** Franz Liszt, Hector Berlioz, Richard Strauss, Richard Wagner, Bedřich Smetana

Fig. 6. Fanny Mendelssohn (fig. 6), sora cea mare a compozitorului Felix Mendelssohn Bartholdy, a fost o copilă extrem de talentată. A studiat muzica inițial cu mama ei, o bună muziciană care, la rândul ei, studiase cu un fost elev al lui Johann Sebastian Bach. Adolescență fiind, în concertele private organizate de către familia sa, Fanny a cântat la aniversarea tatălui său lucrările ce alcătuiesc *Clavecinul Bine Temperat*, compuse de Bach. Lucrările cu op. 8 și op. 9 din creația fratelui său îi aparțin, de fapt, lui Fanny. Deși a avut sprijinul și încurajarea soțului, statutul social înalt al lui Fanny nu i-a permis să publice lucrările compuse de ea. Creația sa cuprinde peste 450 de lucrări, cvartete de coarde, triouri și cvartete cu pian, o uvertură, lucrări pentru pian solo, patru cantate și peste 250 de lieduri.

AFLU MAI MULT

Fanny Mendelssohn (fig. 6), sora cea mare a compozitorului Felix Mendelssohn Bartholdy, a fost o copilă extrem de talentată. A studiat muzica inițial cu mama ei, o bună muziciană care, la rândul ei, studiase cu un fost elev al lui Johann Sebastian Bach. Adolescență fiind, în concertele private organizate de către familia sa, Fanny a cântat la aniversarea tatălui său lucrările ce alcătuiesc *Clavecinul Bine Temperat*, compuse de Bach. Lucrările cu op. 8 și op. 9 din creația fratelui său îi aparțin, de fapt, lui Fanny. Deși a avut sprijinul și încurajarea soțului, statutul social înalt al lui Fanny nu i-a permis să publice lucrările compuse de ea. Creația sa cuprinde peste 450 de lucrări, cvartete de coarde, triouri și cvartete cu pian, o uvertură, lucrări pentru pian solo, patru cantate și peste 250 de lieduri.

Forme și genuri instrumentale specifice romantismului (secolul al XIX-lea)

CATEGORIE	FORME/GENURI	CARACTERISTICI
Forme miniaturale instrumentale cu caracter virtuos	nocturnă, impromptu, preludiu, mazurcă, vals, romanță fără cuvinte	• piesele sunt scurte și lirice; • atmosfera este intimă și poetică; • natura, poezia și sentimentele sunt principala sursă de inspirație; • limbaj muzical este expresiv, melodos.
Liedul (piesă vocală)	liedul cu acompaniament de pian	• presupune o legătură strânsă între text și muzică; • are un caracter intim, confesiv; • pianul creează atmosferă, susține și acompaniază; • limbaj armonic și melodic este foarte expresiv. Compozitori: Franz Schubert, Robert Schumann
Forme virtuozoe	studiu (etude), capriciu, rapsodie	• tehnica instrumentală este dificilă; • accentul cade pe virtuozitate; • au libertate ritmică și expresivă; • sunt destinate adesea concertelor.
Forme programatice	poem simfonic, suită programatică, balet, operetă	• muzica este inspirată de o poveste, idee, tablou sau dramă; • muzica este în strânsă legătură cu literatura, natura, istoria sau viața cotidiană; • au titluri sugestive și un program narativ; • muzica descrie imagini, personaje și acțiuni.
Muzica de cameră	trio, cvartet, cvintet	• este cântată de grupuri mici de instrumente; • presupune un dialog între instrumentiști; • are atmosferă intimă și caldă, presupune o expresivitate rafinată.
Simfonia	simfonia romantică	• orchestra devine mai mare și mai colorată; • sunetul este bogat și variat; • contrastul între teme și stări este puternic; • emoția este dramatică și dezvoltarea amplă.
Concertul	concert pentru solist și orchestră	• solistul este în prim-plan; • are loc un dialog între solist și orchestră; • conține pasaje foarte dificile (virtuozitate); • expresivitatea este intensă.
Opera romantică	operă lirică, operetă	• accentul cade pe dramă, emoție și caracter; • subiecte istorice, fantastice sau din viața cotidiană; • orchestra are rol important, susține acțiunea; • muzica este vocală melodioasă, cu arii și coruri expresive
Baletul	balet romantic	• muzica este coregrafică, inspirată de o poveste sau o legendă; • descrie personaje, acțiuni și stări; • presupune o colaborare strânsă între muzică și dans; • atmosfera este poetică și spectaculoasă.

DESCOPĂR

Una furtiva lagrima

din opera
Elixirul dragostei

Gaetano Donizetti

Larghetto
dolce

U-na fur-ti - va la - gri-ma ne-gli'occhi suoi spun-tò Quel-le fe-sto - se

6
gio-va-ni in vi - di-ar sem-brò. *p* Che più cer-can - do'io vo'? Che più cer-can-do'io

12
f vo'? M'a - ma, si, m'a - ma - lo ve - do, lo ve - do!

REȚIN

- **Romantismul** a apărut ca formă de protest față de valorile stricte ale clasicismului și ca răspuns la nedreptățile sociale și politice ale secolului al XIX-lea.
- Artă reprezenta un spațiu de refugiu într-un univers fictiv al idealurilor absolute, al trecutului medieval, al naturii.
- Compozitorii s-au îndreptat spre două direcții muzicale: una a **muzicii programatice** (inspirată din celelalte arte), iar alta a **muzicii pure** (bazată pe cunoștințele și imaginația auditoriului).

PORTOFOLIU

1. Formați echipe de patru-cinci elevi și documentați-vă despre temele operelor lui Richard Wagner. Creați un playlist cu piese actuale, din genuri diferite, care să redea prin versuri una din temele compozitorului.
2. Inspirându-vă de muzica instrumentală din romantism, creați o nouă legendă. Prezentați-o clasei.
3. Identificați temele și emoțiile comune din perioada romantismului, asociind unei poezii romantice o creație muzicală ascultată.

APLIC

1. Ascultă opera *Olandezul zburător*, compusă de Richard Wagner. Caută povestea și scrie pe scurt cu ce film din zilele noastre se aseamănă. Care sunt elementele comune?
2. Preia un fragment muzical din această operă și transformă-l în fundalul sonor pentru o scenă din filmul pe care l-ai descoperit. Poți folosi aplicații precum Vocaroo, Audacity sau Flip.
3. Alege o formă miniaturală instrumentală pe care să reciți versurile unui scriitor romantic român sau străin. Organizează un recital în clasă, alături de colegii tăi.

Proiect – Clasicism vs romantism. Realizarea unui videoclip tematic

Scenă din opera *Aida* de Giuseppe Verdi

Scenă din opera *Nunta lui Figaro* de E.A. Mozart

Ce veți avea de făcut?

Joc de echipă! Lăsați-vă imaginația să vă surprindă! Clasa se va împărți în două echipe. Fiecare echipă va filma și edita un videoclip pentru o piesă din perioada romantică, respectiv clasică.

Scopul proiectului

Explorarea contextului istoric și cultural al celor două curente muzicale și artistice (clasicism și romantism), dezvoltarea abilităților de colaborare și cercetare, valorificarea competențelor și aptitudinilor creative.

Etape de lucru

1. Împărțirea în cele două echipe: echipa clasicismului și echipa romantismului. Împărțirea echitabilă a sarcinilor de lucru între membrii echipelor. Se vor stabili roluri clare: actori, regizor, scenarist, scenograf (care va realiza decorul), costumier (care va realiza costumele), videograf, editor etc.

2. Fiecare membru se va documenta despre perioada pe care o va reprezenta și despre sarcina de lucru,

alegând piesa pentru care va fi făcut videoclipul, pregătind decorul, costumele, scenariul după care vor juca actorii.

3. Veți filma videoclipul, îl veți edita și veți folosi piesa aleasă (sau un fragment din aceasta) drept coloană sonoră.

Cum veți ști că ați reușit?

Veți prezenta în clasă videoclipul realizat și veți participa la discuții active despre proiectul vostru și al celorlalți colegi. Oferiți feedback constructiv colegilor, folosind structura: două puncte tari, un lucru care poate fi îmbunătățit.

Timp de lucru: două săptămâni

Resurse: cărți, site-uri de specialitate, reviste

Aplicații utile: Audacity, Vocaroo, Flip (pentru înregistrare și editare audio), CapCut, Canva (pentru editarea videoclipului)

Autoevaluare	Da	Nu	Parțial
Am respectat cerința și etapele de lucru.			
Conținutul prezentat a fost corect din punct de vedere științific.			
Prezentarea a fost clară și ușor de urmărit.			
Am participat activ la discuțiile legate de proiect.			
Ne-am încadrat în timpul de lucru alocat.			

RECAPITULARE

1. Completează enunțurile cu termenii potriviți: *polifonie, Octoih, bas continuu, Școala Vieneză, muzică programatică, lied*.

- a. În muzica bizantină, teoria celor opt moduri este explicată în tratatul numit Octoih.
- b. În Renaștere, mai multe voci independente se împletesc într-un tot unitar, realizând _____.
- c. În baroc, acompaniamentul armonic cifrat poartă denumirea de _____.
- d. Haydn, Mozart și Beethoven aparțin _____.
- e. În romantism, creația inspirată de o poveste, imagine sau idee poartă numele de _____.
- f. Genul vocal romantic cu caracter intim, confesiv, pentru voce și pian, se numește _____.

2. Asociază epocile/curențele cultural-muzicale cu trăsăturile potrivite.

1. Antichitate	a. echilibru, simetrie, claritate formală
2. Evul Mediu	b. legătură strânsă între muzică, ritual și viața cetății
3. Renaștere	c. expresivitate intensă, libertate, inspirație literară și poetică
4. baroc	d. monodie religioasă, neume, spiritualitate
5. clasicism	e. contrast, ornamentație, operă, bas continuu
6. romantism	f. polifonie, armonie, proporție, unitate artistică

3. Scrie câte doi reprezentanți pentru fiecare dintre următoarele epoci: *Renaștere, baroc, clasicism, romantism*. Exemplu: *Giovanni Pierluigi da Palestrina – Renaștere*

4. Compară, în patru-cinci rânduri, clasicismul și romantismul din perspectiva expresivității muzicale. Urmărește diferențele de atmosferă, rolul emoției, organizarea discursului și raportul dintre rigoare și libertate.

5. Ascultă pe YouTube *Lied der Mignon*, compus de Franz Schubert, în interpretarea sopranei Teodora Gheorghiu și a pianistei Diana Ionescu și identifică:

- caracterul general al muzicii;
- genul muzical și cum contribuie acompaniamentul la creionarea atmosferei;
- două elemente de expresivitate (de exemplu: dinamică, agogică, timbru, melodie, acompaniament).

Redactează un răspuns de patru-cinci rânduri în care să explici cum contribuie aceste elemente la transmiterea emoției artistice.

EVALUARE

Se acordă 10 puncte din oficiu.

1. Alege varianta corectă de răspuns.

40 p.

A. În Grecia antică, muzica era:

- a. asociată numai divertismentul aristocratic
- b. împletită cu poezia, teatrul și dansul
- c. exclusiv instrumentală

B. Muzica religioasă a Evului Mediu timpuriu este caracterizată prin:

- a. monodie vocală
- b. orchestră simfonică
- c. virtuozitate pianistică

C. Doi compozitori de operă din perioada barocului sunt:

- a. Domenico Scarlatti și Arcangelo Corelli
- b. Jean Baptiste Lully și Georg Friedrich Händel
- c. Antoon van Dyck și Antonio Vivaldi

D. În romantism, muzica programatică se deosebește de muzica pură prin faptul că:

- a. este construită exclusiv pe forme de dans populare
- b. se inspiră direct din scrieri literare, tablouri, idei filosofice sau povești
- c. refuză orice asociere cu emoțiile și cu imaginile poetice

2. Numește câte o particularitate a muzicii bizantine și a muzicii gregoriene.

10 p.

3. Menționează două elemente prin care clasicismul se deosebește de baroc.

10 p.

4. Explică, în trei-patru rânduri, ce înseamnă muzica programatică și de ce este importantă în romantism.

10 p.

5. Ascultă două fragmente muzicale de 1-2 minute din piese de mai jos și apoi completează tabelul.

10 p.

- Fragmentul A: Johannes Brahms, *Concertul nr. 2 pentru pian și orchestră în bemol major, op. 83.*
- Fragmentul B: Joseph Haydn, *Concertul nr. 1 pentru violoncel și orchestră în Do major.*

	A	B
Genul muzical		
Instrumentul solist		
Epoca muzicală		
Atmosfera muzicii		
Expresivitatea		
Relația dintre solist și acompaniament		

6. Alege una dintre epocile studiate în această unitate și redactează un scurt text de prezentare, de patru-cinci rânduri, ca și cum ai invita publicul la un concert reprezentativ pentru acea perioadă. În redactare, vei avea în vedere:

10 p.

- trei trăsături ale epocii;
- un gen sau un ansamblu specific;
- o formulare expresivă, adecvată unui text de prezentare culturală.

Autoevaluare: La sfârșitul acestei unități...

☐	Pot recunoaște principalele caracteristici ale epocilor muzicale studiate.
☐	Pot diferenția monodia, polifonia, omofonia și expresivitatea romantică.
☐	Pot compara stiluri muzicale din perspective istorice și estetice.
☐	Pot argumenta impresii de audiție folosind termeni adecvați.
☐	Încă am dificultăți la: ...
☐	Aș avea nevoie să exersezi mai mult: ...
☐	Cel mai interesant lucru învățat: ...

3.1. Audiție comparativă – muzica antică, medievală și renașcentistă
 3.2. Audiție comparativă – muzica barocă și clasică
 Proiect – Realizarea unui episod dintr-un podcast muzical
 3.4. Audiție comparativă – muzică clasică și romantică
 Investigație – Raportul dintre muzică, religie și politică în baroc
 Recapitulare, evaluare
 Recapitulare finală, evaluare finală

3.1. Audiție comparativă – muzica antică, medievală și renașcentistă

OBSERV

Ascultă următoarele lucrări și rezolvă cerințele:

- *Rugăciune evreiască cu cel mai vechi instrument de suflat, șofar*, Yamma Ensemble (YouTube: *A Jewish prayer with oldest biblical wind instrument, shofar* - Yamma Ensemble)
- *Te Deum laudamus* (YouTube: GradualeProject)
- *Pre Tine, Dumnezeuule, te lăudăm, glas 8, „Cântările Sfintei Liturghii”* (YouTube: Muzică Psaltică)
- *Moro, lasso, al mio duolo* – Sesto libro de Madrigali, Carlo Gesualdo (YouTube: Aedes)

1. Identifică cel mai vechi instrument muzical din cele observate.
2. Ce tip de muzică este prezentată în a doua și a treia lucrare? Cum se cântă ele?
Există sau nu o legătură între cele două texte?
3. Ce au în comun a doua și a patra lucrare?
4. În care audiție recunoști imitația polifonică?

ÎNVĂȚ

Dovezile arheologice, deși puține din perioada Antichității, demonstrează că muzica a fost parte integrantă a societăților, indiferent de nivelul lor de dezvoltare. Instrumentele de suflat și cele cu coarde găsite în zona Orientului Mijlociu și Îndepărtat, desenele, scrierile din zona Indusului și a Africii susțin existența muzicii vocale și a celei instrumentale de percuție.

DICȚIONAR

- **ison** – sunet prelung ținut pe treptele principale specifice fiecărui glas/eh bisericesc, ce însoțește cântarea bizantină.
- **sincretism** – reprezintă contopirea, unirea unor elemente eterogene, diferite, de artă, tradiție, într-un tot unitar.
- **microton** – interval mai mic de un semiton.
- **enarmonic** – sunete de aceeași înălțime, dar cu denumiri, notații diferite.

Prin audiție putem să ne dăm seama ce au în comun muzicile din diferite civilizații și cum a evoluat muzica religioasă, populară și cultă în spațiul european.

La început, muzica era strâns legată de practicile religioase și era realizată în principal prin cânt vocal. Primele instrumente folosite au fost cele de percuție și de suflat, mai ușor de construit. Instrumentele cu coarde au apărut mai târziu, deoarece necesitau tehnici mai avansate de prelucrare a materialelor și o mai bună înțelegere a organizării sunetelor.

În Evul Mediu, muzica a rămas strâns legată de religie și de cântul vocal practicat în cadrul Bisericii. Muzica creștină s-a dezvoltat pornind de la tradiții ebraice, siriene și grecești. În timp, au apărut diferențe între muzica religioasă din Răsărit și cea din Apus, deoarece legăturile culturale dintre cele două părți ale fostului Imperiu Roman au devenit tot mai dificile. În Occident, muzicienii s-au inspirat din tradițiile Greciei antice și au folosit, în principal, scări diatonice, renunțând la scările cromatice și la intervalele specifice muzicii orientale.

I. Ascultă următoarele lucrări și urmărește tabelul: cântul bizantin *Veniți voi, oameni* și cântul gregorian *Deum verum* (ambele pot fi ascultate pe canalul de YouTube „Callixtus”).

Element	<i>Veniți voi, oameni</i> (ΔΕΥΤΕ ΛΑΟΙ)	<i>Deum Verum</i>
Tip de muzică	Religios	Religios
Limba folosită	Greacă	Latină
Tip de cântare	Vocală	Vocală
Scară muzicală	Cromatică, cu intervale mărite	Diatonică
Tip de cântare	Monodică, însoțită de ison	Monodică
Ritm și măsură	Valori simple, care urmăresc textul. Nu există măsură	Valori simple, care urmăresc textul. Nu există măsură
Context	Slujbe religioase, spațiul ecleziastic	Slujbe religioase, spațiul ecleziastic

Pe măsură ce diferențele dintre Răsărit și Apus s-au accentuat, și muzica a evoluat în mod diferit. În Occident a apărut portativul, iar notele au început să fie scrise astfel încât să indice cu precizie înălțimea sunetelor. Treptat, în muzica religioasă s-au dezvoltat cântările pe două, trei sau patru voci, care a dus la apariția polifoniei. În schimb, muzica laică a rămas în mare parte monodică, fiind interpretată de o singură voce, de obicei cu acompaniament instrumental.

În secolele următoare, muzica se îmbogățește prin dezvoltarea polifoniei, care este folosită alături de cântarea în care toate vocile interpretează simultan aceleași cuvinte și același ritm. Școlile muzicale din Italia, Anglia, Flandra și Franța au avut un rol important în răspândirea stilului polifonic atât în muzica religioasă, cât și în cea laică. Evoluția acestui stil atinge punctul culminant în perioada Renașterii.

Muzica renascentistă este caracterizată de echilibru, armonie și claritate. Vocile au o importanță egală și se completează reciproc pentru a forma un ansamblu unitar, capabil să transmită diferite emoții și stări sufletești.

ȘTIAI CĂ...?

- Există aproximativ 2000 de piese de Teatru No (teatrul tradițional nipon) scrise, din care sunt puse în scenă în zilele noastre în jur de 240?
- Geto-dacii își învățau legile țării pe muzică? De asemenea, se crede că soliile dacilor erau însoțite și de muzicieni.

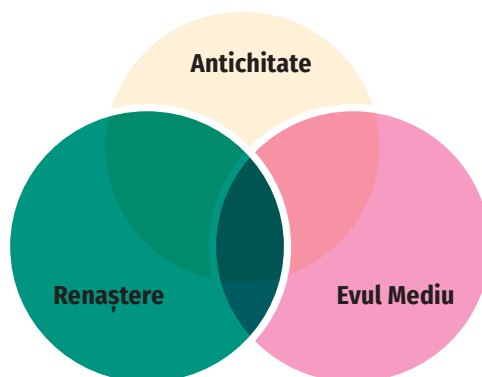
II. Pentru ilustrarea acestor aspecte, ascultă următoarele lucrări și urmărește tabelul:

Element	<i>Il est bel et bon</i> , Pierre Passereau	<i>Moro, lasso al mio duolo</i> , Carlo Gesualdo, principe da Venosa	<i>Sicut Cervus</i> , Giovanni Pierluigi da Palestrina
Gen	Madrigal	Madrigal	Motet
Tip de cântare	Vocală	Vocală	Vocală
Limbă	Franceză	Italiană	Latină
Stil de compoziție	Polifonie	Polifonie	Polifonie
Structură	Liberă, urmărește textul, dar la final reia începutul. Creează echilibru	Liberă	Liberă
Expresie	Veselă, onomatopeică pe alocuri	Dramatică, tensionată, neliniștită	Calmă, așezată
Context	Curți nobiliare, spațiu restrâns	Curți nobiliare, spațiu restrâns	Biserică

DESCOPĂR

1. Notați în caiete, folosind diagrama lui Venn, asemănările și diferențele dintre muzica antică, medievală și renascentistă.

REȚIN

- În **Antichitate**, muzica era în principal monodică, fiind interpretată de o singură voce sau de un grup. Ea putea fi acompaniată de instrumente sau interpretată doar instrumental și era prezentă atât în ritualurile religioase, cât și în viața de zi cu zi.
- În prima parte a **Evului Mediu**, muzica era predominant religioasă, vocală și monodică. Transformările importante apar abia după secolele VII–VIII.
- În a doua parte a Evului Mediu, apar portativul și polifonia în muzica religioasă. Muzica laică rămâne în principal monodică, iar spre final se dezvoltă tehnicile de imitație între voci.
- **Renașterea** este epoca eminamente polifonică, vocală, atât în spațiul religios, cât și în cel laic. Apar pasaje în care vocile interpretează aceleași modele ritmice, atât în creațiile laice, precum madrigalul, cât și în cele religioase, precum motetul și missa.

PROIECT

Lucrați în perechi!

Realizați un colaj sonor folosind trei piese: una din Antichitate, una din Evul Mediu și una din Renaștere.

Aplicații utile: YouTube, Audacity

Etape de lucru:

1. Formați echipe de câte doi elevi și împărțiți-vă sarcinile.
2. Alegeți trei piese, cercetați contextul în care au fost compuse și asigurați-vă că fac parte din perioadele menționate.
3. Pregătiți colajul sonor pentru a crea o nouă piesă. Piesa nu trebuie să depășească trei minute.

Cum veți ști că ați reușit?

Prezentați clasei melodiile create și participați activ la discuțiile legate de proiectul vostru.

Autoevaluare

- ☐ Am respectat cerința și etapele de lucru.
- ☐ Conținutul prezentat a fost corect din punct de vedere științific.
- ☐ Prezentarea a fost clară și ușor de urmărit.
- ☐ Am participat activ la discuțiile legate de proiect.
- ☐ M-am încadrat în timpul de lucru alocat.

STUDIU DE CAZ

Realizează o fișă comparativă între muzica renascentistă și cea din Evul Mediu. Include informații despre:

- spațiile de interpretare;
- instrumentele utilizate;
- tipul de public;
- expresivitatea muzicală;
- compozitori reprezentativi.

PORTOFOLIU

Realizează un afiș de concert inspirat de o audiție din Evul Mediu, Antichitate sau Renaștere. Include titlul lucrării, compozitorul, tipul ansamblului și elemente vizuale specifice epocii alese. Explică modul în care imaginea creată reflectă caracterul muzicii.

AFLU MAI MULT

În Japonia zilelor noastre se practică două forme de artă sincretică, Teatrul No și Teatrul Kabuki (fig. 2). Teatrul No este o formă artistică existentă din secolul al XIV-lea d.H., în care accentul este pus pe lumea spirituală, pe dragostea de țară și de familie, precum și pe datoria față de acestea. Personajele sunt călugări, suflete rătăcite, femei, zei și demoni, iar sufletele celor morți sunt reprezentate prin măștile purtate de actori (fig. 1). Mișcările sunt lente și stilizate, emoțiile complexe fiind transmise prin mișcări subtile. Pe scena organizată după aceeași structură, actorii erau întotdeauna însoțiți de un cor și de un ansamblu instrumental, alcătuit dintr-un flaut și trei tobe.

Fig. 1. Măști japoneze

Teatrul Kabuki are subiecte istorice, sociale, din viața domestică. Este mai colorat, cu personaje pozitive și negative ușor de recunoscut datorită machiajului tipic, gesturile

Fig. 2. Scenă din teatrul tradițional japonez

sunt exagerate, iar momentele-cheie sunt exprimate prin „poze” ale personajelor numite „Mie”. Scena este plină de efecte deosebite realizate prin muzică (vocală și instrumentală) dans, dar și de trape ascunse care fac posibile apariții și dispariții spectaculoase. Aceste piese se joacă de aproximativ 400 de ani.

APLIC

1. Identifică trei teme principale ale muzicii renascentiste și notează trei melodii contemporane (pop, rock, rap, disco etc.) în care se regăsesc.
2. Descrie, în 20-30 de cuvinte, care dintre lucrările muzicale ascultate la rubricile *Observ* și *Descopăr* ți-a trezit interesul. Argumentează-ți răspunsul.
3. Realizează un *playlist* selectând din muzica contemporană lucrări vocale și vocal-instrumentale care să corespundă caracteristicilor epocilor studiate mai sus.
4. Ascultă următoarele lucrări și completează tabelul.

	<i>Ancient Egyptian Love Song</i> , Peter Pringle	<i>Apărătoare Doamnă</i>	<i>Ecco la primavera</i> , Francesco Landini	<i>Now is the Month of Maying</i> , Thomas Morley	<i>Exultate Deo</i> , Giovanni Pierluigi da Palestrina
Limba textului					
Acompaniament					
Tipul de muzică (laică/religioasă)					
Stilul de compoziție					
Epoca muzicală					
Genul muzical					

3.2. Audiție comparativă – muzica barocă și clasică

OBSERV

Privește cu atenție imaginile (fig. 1-5) și răspunde la întrebări:

1. Unde se desfășoară evenimentele muzicale din următoarele imagini?
2. Identifică tipul de public și modul în care acesta este prezent.
3. Compară dimensiunea ansamblurilor muzicale. Unde observi grupuri mici de interpreți și unde sunt ansambluri mai mari?
4. Recunoaște instrumentele prezente în imagini.
5. Cum este atmosfera fiecărui eveniment: solemnă, festivă sau relaxată?

ÎNVĂȚ

Muzica barocului și a clasicismului reflectă evoluția limbajului sonor și schimbările din societate și din spațiile în care acestea erau interpretate. Prin audiția comparată a unor lucrări reprezentative, se observă cum se transformă expresia muzicală și rolul muzicii în viața oamenilor.

În **baroc**, muzica se caracterizează prin ornamentație, continuitate și contrast, fiind destinată în principal unui public restrâns, în spații precum biserica sau curtea nobiliară.

În **clasicism**, discursul muzical devine mai clar, mai echilibrat și mai apropiat de exprimarea naturală, iar muzica începe să se adreseze unui public mai larg, în săli dedicate concertelor.

Diferența dintre genuri devine, de asemenea, mai evidentă: **opera** îmbină muzica și teatrul, punând în prim-plan vocea și expresia umană, în timp ce **concertul** valorifică relația dintre solist și orchestră, construind un dialog muzical instrumental.

Audițiile comparative ilustrează modul în care muzica evoluează de la baroc la clasicism atât pe plan vocal, cât și instrumental. Această transformare reflectă nu doar o schimbare de stil, ci și o nouă viziune asupra artei muzicale și a rolului ei în societate.

Fig. 5. Scenă din timpul unui spectacol instrumental

Fig. 1. Scenă de operetă

Fig. 2. Interiorul Operei

Fig. 3. Filarmonica

Fig. 4. Pictură barocă

ȘTIAI CĂ...

În perioada barocă, publicul participa adesea activ la evenimentele muzicale: se conversa, se deplasa prin sală și trata concertul ca pe un eveniment social?

AFLĂ MAI MULT

Antonio Vivaldi a fost unul dintre cei mai importanți violoniști ai epocii baroce. În concertele sale, instrumentele par să „dialogheze”, iar muzica surprinde adesea imagini din natură, furtuni, păsări sau stări intense de emoție.

Antonio Vivaldi
(1678-1741)

George Frideric Händel (1685-1759) a devenit celebru în întreaga Europă pentru operele sale spectaculoase. Muzica lui impresiona publicul prin contraste dramatice, ornamentație bogată și arii în care interpreții își demonstrau virtuozitatea vocală.

DESCOPĂR

I. Ascultă cu atenție, de mai multe ori, următoarele două lucrări muzicale și urmărește tabelul de mai jos în care sunt comparate audițiile.

- „Penna tiranna” din opera *Amadigi di Gaula* de George Frideric Händel
- „Non so più cosa son” din opera *Nunta lui Figaro* (fig. 6) de Wolfgang Amadeus Mozart

Fig. 6. Scenă din *Nunta lui Figaro*, Teatru de Operă și Balet din Dnipropetrovsk, Ucraina

Element	Baroc <i>Penna tiranna</i> (George Frideric Händel)	Clasic <i>Non so più cosa son</i> (Wolfgang Amadeus Mozart)
Gen	Arie de operă	Arie de operă
Caracter	Liniștit, expresiv, concentrat pe o singură stare	Agitat, variat, cu schimbări de stare
Melodie	Ornamentată, amplă	Mai simplă, naturală, apropiată de vorbire
Structură	Repetitivă (da capo – A–B–A)	Mai liberă, cu puține repetiții
Expresie	O emoție intensificată	Emoții variate, schimbătoare
Relația voce-orchestra	Vocea domină, orchestra acompaniază	Dialog între voce și orchestră
Rol în operă	Moment de virtuositate	Parte integrată în acțiune
Public și context	Curți nobiliare, public restrâns	Teatre publice, auditoriu mai mare

Opera este un gen muzical vocal-instrumental în care acțiunea dramatică este prezentată prin muzică, îmbinând cântul, orchestra, textul și jocul scenic. Aria este o piesă vocală din cadrul operei, interpretată de un solist, în care personajul își exprimă emoțiile și stările.

În **baroc**, aria era construită pentru a evidenția virtuozitatea interpretului și pentru a exprima o singură stare afectivă, dezvoltată prin ornamentație și reluare. Aceste lucrări erau interpretate în teatre sau la curțile nobiliare, în fața unui public restrâns.

În **clasicism**, aria devine mai naturală și mai apropiată de limbajul vorbit, iar muzica contribuie mai clar la desfășurarea acțiunii dramatice. Publicul se diversifică, iar spectacolul capătă un caracter mai accesibil.

II. Ascultă cu atenție, de mai multe ori, următoarele două lucrări muzicale și urmărește tabelul de mai jos în care sunt comparate audițiile.

- *Primăvara (Anotimpurile)* de Antonio Vivaldi – Concert pentru vioară și orchestră de coarde (partea I)
- *Concertul pentru vioară nr. 3 în Sol major* de Wolfgang Amadeus Mozart

Louis Carrogis Carmontelle,
Mozart și familia, 1763-1764

Element	Baroc <i>Primăvara (Anotimpurile), Antonio Vivaldi</i>	Clasic <i>Concertul pentru vioară nr. 3 în Sol major, Wolfgang Amadeus Mozart</i>
Tip de concert	Concert solo (derivat din concerto grosso)	Concert clasic pentru solist și orchestră
Principiu de construcție	Contrast între solist și ansamblu (tutti)	Dialog între solist și orchestră
Structură	Bazată pe alternanța ritornello – episoade	Formă clară, organizată (expunere – dezvoltare – repriză)
Număr de părți	De obicei 3 părți (repede – lent – repede)	Trei părți (repede – lent – repede)
Ritornello/Temă	Temă orchestrală reluată (ritornello)	Temele sunt dezvoltate și transformate
Rolul solistului	Virtuoz, în contrast cu orchestra	Partener în dialog cu orchestra
Orchestra	Mai redusă, cu bas continuu (clavecin)	Mai dezvoltată, fără bas continuu
Caracter muzical	Energie continuă, ritm stabil	Fraze clare, echilibru și varietate

ȘTIAI CĂ...

- Wolfgang Amadeus Mozart putea să scrie o piesă întreagă fără să facă greșeli, direct din memorie, ca și cum ar fi „auzit-o” deja în minte?
- Johann Sebastian Bach a avut 20 de copii, iar unii dintre ei au devenit, la rândul lor, compozitori importanți?
- Joseph Haydn este considerat „părintele simfoniei” și al cvartetului de coarde, contribuind decisiv la dezvoltarea formelor muzicale clasice?

MINI-JURNAL DE AUDIȚIE

Audiază două lucrări aparținând aceluiași gen muzical, din perioade stilistice diferite:

- Johann Sebastian Bach – *Concertul Brandenburgic nr. 5*
- Wolfgang Amadeus Mozart – *Concertul pentru flaut în Sol Major*

Compară cele două audiții și notează:

- o diferență importantă între expresivitatea barocă și cea clasică;
- instrumentul sau pasajul care ți-a atras cel mai mult atenția;
- atmosfera pe care ai simțit-o în fiecare lucrare;
- concertul care ți s-a părut mai spectaculos și explică alegerea ta.

AFLĂ MAI MULT

Creează o galerie de imagini cu săli de concert, palate sau teatre specifice barocului și clasicismului. Explică modul în care spațiul influența experiența muzicală.

AFLU MAI MULT

Trecerea de la baroc la clasicism reprezintă o transformare importantă din istoria muzicii europene. În clasicism discursul muzical devine mai clar, mai echilibrat și mai apropiat de exprimarea naturală.

În muzica barocă, compozitorii urmăreau adesea redarea unei singure stări afective într-o lucrare sau într-o secțiune muzicală. Melodiile erau bogat ornamentate, ritmul avea un caracter continuu, iar contrastul dintre solist și orchestră era puternic evidențiat.

În clasicism, frazele muzicale sunt mai bine delimitate, temele devin ușor de recunoscut, iar relația dintre solist și orchestră se transformă într-un dialog muzical echilibrat.

Diferențele dintre cele două stiluri pot fi observate atât în muzica vocală, cât și în cea instrumentală. În opera barocă, aria reprezenta adesea un moment de virtuozitate și ornamentație, în timp ce, în opera clasică, muzica contribuie mai mult la dezvoltarea acțiunii dramatice și la conturarea personajelor. În concertul instrumental, barocul valorifică opoziția dintre solist și ansamblu, iar clasicismul urmărește echilibrul și dialogul dintre participanții discursului muzical.

REȚIN

- **Muzica barocă** se caracterizează prin ornamentație, energie continuă și contrast între grupuri de instrumente sau între solist și orchestră.
- **Muzica clasică** este mai clară și echilibrată, organizată în fraze muzicale bine delimitate, asemănătoare unei conversații.
- În **operă**, vocea exprimă emoțiile personajelor: în baroc predomină ornamentația și o singură stare, iar în clasicism apare o exprimare mai naturală și variată.
- În **concertul** instrumental, relația dintre solist și orchestră evoluează de la contrast (baroc) la dialog echilibrat (clasicism).

APLIC

1. Ascultă cele două fragmente muzicale și răspunde la întrebări.

Fragment A: Joseph Haydn, *Concertul Nr. 1 pentru violoncel și orchestră în Do Major* (solist Andrei Ioniță, Orchestra Pro Nobile, dirijor Albert Codreanu, YouTube: Speranța TV); **Fragment B:** Bach, *Concertul Brandenburgic nr. 3 în Sol major* (YouTube: Voice of Music – până la 1:15)

- Care fragment ți se pare mai agitat și cu energie continuă?
- În care fragment muzica este organizată în idei clare?
- Unde observi un dialog între solist și orchestră?
- Cum este ritmul în fiecare fragment: constant sau variat?
- Pe baza răspunsurilor anterioare, stabilește:

care fragment aparține barocului: _____

care fragment aparține clasicismului: _____

2. Realizează, pe o foaie separată, un tabel similar cu cele de la rubrica *Descopăr* și compară cele două fragmente audiate la exercițiul 1, ținând cont de: caracter (agitat/echilibrat), organizarea muzicii (continuă/în idei), relația solist-orchestră, ritm (constant/variabil), epoca de care aparțin (baroc/clasicism).

Proiect – Realizarea unui episod dintr-un podcast muzical

Ce veți avea de făcut?

Organizați-vă în echipe de câte trei-patru elevi și realizați un scurt episod de podcast muzical, în care intrați în rolul unor compozitori din perioada barocului și a clasicismului. În fiecare echipă, un elev va avea rolul de moderator, iar ceilalți vor interpreta rolul unor compozitori (de exemplu: Bach, Händel, Mozart sau Haydn).

Scopul proiectului

Proiectul are ca scop explorarea operei unor compozitori importanți în istoria muzicii, dezvoltarea abilităților de cercetare, colaborare și de prezentare și dezvoltare a competențelor digitale.

Etape de lucru

1. Veți forma echipele și veți stabili rolul fiecăruia: moderatorul, personalitățile istorice.
2. Moderatorul va formula o listă de întrebări pentru interviu consultându-se cu colegii de echipă. Colegii care vor juca rolul compozitorilor se vor documenta pe subiectele abordate în interviu.
3. Veți înregistra interviul video și/sau audio, timp în care moderatorul va adresa întrebări și va ghida discuția, astfel încât conversația să fie coerentă și ușor de

urmărit. „Compozitorii” vor răspunde amplu, se vor prezenta, menționând perioada în care trăiește fiecare și tipul de muzică pe care îl compune, explicând cum este muzica specifică epocii sale, unde este interpretată și cui se adresează.

4. Veți edita materialul video/audio, astfel încât să fie concis (nu mai mult de 10 minute) și structurat ca un episod dintr-un podcast. Episodul trebuie să aibă un titlu și o scurtă descriere.
5. Realizați un suport muzical pentru materialul video al podcastului.

Cum veți ști că ați reușit?

Prezentați episodul în clasă și participați activ la discuții despre proiecte. Oferiți feedback constructiv colegilor, folosind structura: două puncte tari, un lucru care poate fi îmbunătățit.

Timp de lucru: două săptămâni

Resurse: cărți de istorie a muzicii, reviste și site-uri de specialitate

Aplicații utile: Audacity, Vocaroo, Flip (pentru înregistrare și editare audio), CapCut, Canva (pentru realizarea videoclipului)

Autoevaluare	Da	Nu	Parțial
Am respectat cerința și etapele de lucru.			
Conținutul prezentat a fost corect din punct de vedere științific.			
Prezentarea a fost clară și ușor de urmărit.			
Am participat activ la discuțiile legate de proiect.			
Ne-am încadrat în timpul de lucru alocat.			

Fig. 1. Gustav Mahler
(1869-1911), Hamburg

MĂ INFORMEZ

Epoca romantică propune o emancipare a micilor națiuni. Din dorința popoarelor de a transmite specificul național prin elementele folclorice, au luat ființă școlile naționale.

Reprezentanți:

Rusia: Mihail Glinka, Modest Musorgski, Nikolai Rimski-Korsakov, Aleksandr Borodin, Piotr Ilici Ceaikovski

Cehia: Bedřich Smetana, Antonín Dvořák

Norvegia: Edvard Grieg

Finlanda: Jean Sibelius

Danemarca: Carl Nielsen

Ungaria: Franz Liszt

Spania: Isaac Albéniz, Enrique Granados

Polonia: Frédéric Chopin, Stanisław Moniuszko

România: George Enescu, Ciprian Porumbescu

3.3. Audiție comparativă – muzica clasică și romantică

OBSERV

Ascultă următoarele lucrări muzicale și rezolvă cerințele de mai jos.

- Partea I (*Molto allegro*) din *Simfonia nr. 40* de Wolfgang Amadeus Mozart (YouTube: Romanian Chamber Orchestra și dirijor Cristian Măcelaru)
- *Simfonia nr. 8* de Gustav Mahler – fig. 1 (YouTube: George Enescu Festival)

1. Ce emoție vă transmite fiecare lucrare?
2. Ce diferențe există în ceea ce privește dinamica și intensitatea sonoră? Dar timbrul?
3. Cum sunt utilizate instrumentele în cele două orchestre? Diferă numărul de participanți? Numiți instrumentele în plus față de orchestra mozartiană.
4. Ce imagini sau stări vă sugerează fiecare audiție?
5. Cum evoluează simfonia de la Mozart la Mahler?
6. Ce crezi că urmărește fiecare compozitor să transmită publicului?

Ludwig van Beethoven, statuie de bronz, amplasată în Bonn, Germania, locul nașterii compozitorului

ÎNVĂȚ

În **perioada clasică** (s-a manifestat între 1750-1820) pe plan artistic, s-a pus accent pe echilibru și claritate. Astfel apar forme muzicale bine organizate, cu fraze simetrice, expresivitate moderată și orchestrație echilibrată.

Compozitori reprezentativi pentru această perioadă sunt următorii: Wolfgang Amadeus Mozart, Joseph Haydn, Ludwig van Beethoven.

Perioada romantică (s-a afirmat între anii 1820-1900) și a susținut libertatea de expresie, exacerbarea și exhibarea sentimentelor. În această perioadă se pot observa, pe plan artistic, contraste dinamice puternice, teme inspirate din natură, iubire, visare sau dramă, descoperirea sentimentului nocturn, deschiderea spre fantastic și sunt puse în scenă orchestrații ample și variate.

Compozitori reprezentativi pentru romantism sunt: Frédéric Chopin, Piotr Ilici Ceaikovski, Franz Liszt, Hector Berlioz, Robert Schumann, Franz Schubert, Felix Mendelssohn Bartholdy, Johannes Brahms, Anton Bruckner, Gustav Mahler ș.a.

Scenă din baletul *Lacul lebedelor* de Piotr Ilici Ceaikovski

DESCOPĂR

În perioada clasicismului muzical s-a cristalizat **simfonia** ca gen muzical, pornind de la *uvertura italiană*. Câțiva reprezentanți ai Școlii de la Mannheim, Franz Richter și Johann Stamitz, au structurat simfonia în patru părți, introducând *Menuetul* ca partea a treia, după cum urmează:

- Partea I – *Allegro* (formă de sonată);
- Partea a doua – *Lento* (formă de lied sau temă cu variațiuni);
- Partea a treia – *Menuet*;
- Partea a patra – *Allegro-Rondo*.

Devenise o regulă atât de fixă, încât apariția *Simfoniei a doua* de Beethoven, având partea a treia un *Scherzo* și nu *Menuet*, a reprezentat un moment de cotitură.

Considerat „părintele simfoniei clasice”, cu 104 simfonii în creația lui, **Joseph Haydn** se remarcă prin echilibrul formal, contrastele dinamice bine dozate, o formă specifică de eleganță expresivă și faptul că valorifică dialogul dintre instrumente.

Simfonia în creația lui **Amadeus Mozart** îmbină naturalețea melodică cu dramatismul muzical și o profundă sensibilitate artistică. Dintre cele 41 de simfonii ale sale, *Simfonia nr. 40* este una dintre puținele lucrări în tonalitate minoră și transmite dramatism și clocot interior.

Ludwig van Beethoven a adus un plus de dramatism, monumentalitate și spirit eroic în cele nouă *Simfonii* ale sale, față de predecesorii săi. El a transformat simfonia într-un gen monumental, devenind etalonul multor compozitori din perioada romantică. Printre urmașii lui Beethoven se enumeră: Franz Schubert, Johannes Brahms, Felix Mendelssohn Bartholdy, Anton Bruckner și Gustav Mahler.

Anton Bruckner utilizează în simfoniile sale un număr ridicat de instrumentiști pentru perioada romantică, ajungând la aproape 100. În simfoniile sale, aparatul orchestral conține un număr impresionant de instrumente de alamă, îndeosebi trompete, tromboane și tube. Elevul său **Gustav Mahler** avea să extindă orchestra către dimensiuni uriașe, uneori depășind 130 de interpreți, la care a adăugat corul și soliștii vocali. Acesta introduce în simfoniile sale instrumente mai puțin utilizate, precum mandolina, clopotele sau orga.

Ultimul pian folosit de Chopin, aflat la Muzeul Frédéric Chopin din Varșovia, Polonia

STUDIU DE CAZ

Formați echipe de câte trei-patru elevi. Realizați o documentare privind influența curentelor naționale asupra dezvoltării muzicii romantice.

ȘTIAI CĂ...

- În perioada romantică, orchestra simfonică a devenit mult mai mare decât în perioada clasică, pentru a crea efecte sonore spectaculoase? Astfel, compozitorii au introdus în orchestră mai multe instrumente de alamă și percuție pentru a crea sonorități impresionante și dramatice.
- Frédéric Chopin a compus aproape exclusiv pentru pian, transformând acest instrument într-un simbol al sensibilității romantice? A avut o tehnică de interpretare foarte delicată, cu un stil *rubato* personal, greu de imitat.

Fig. 2. Niccolò Paganini
(1782-1840)

a fost cel mai mare virtuoz violonist din epoca romantică, un fenomen artistic fără precedent. Prin tehnica sa excepțională, a devenit creatorul capriciului ca gen destinat viorii solo. Cele 24 de Capricii op. 1 rămân și astăzi provocări tehnice de o înaltă precizie pentru orice violonist.

Paganini a revoluționat interpretarea instrumentală, demonstrând că virtuozitatea poate fi artă pură și nu doar un spectacol tehnic, influențând profund întreaga generație romantică.

ȘTIAI CĂ...

• Niccolò Paganini (fig. 2) era atât de bun la vioară încât publicul credea că are puteri supranaturale și că „și-a vândut sufletul”? De fapt, există surse care menționează că avea o afecțiune medicală legată de hipermobilitate, ce i-a oferit o flexibilitate neobișnuită, care îi permitea să cânte cu multă agilitate arpeggiile, să execute abil pizzicato și să facă sărituri mari pe coarde.

Alți compozitori romantici duc simfonia pe tărâmul literar, al muzicii programatice. **Hector Berlioz** a compus *Simfonia fantastică*, o adevărată narațiune dramatică, formată din cinci scene (Berlioz a utilizat termenul de „scene” și nu „părți”), legate printr-un leitmotiv muzical, numit „idee fixă”. Leitmotivul simbolizează imaginea femeii iubite, iar transformarea sa exprimă diferitele ipostaze sub care aceasta apare în imaginația visătorului îndrăgostit.

Simfonia evoluează de la o muzică elegantă, simplă, echilibrată, la creații monumentale, încărcate emoțional cu o componentă orchestrală gigantică.

REȚIN

- În clasicism, muzica este echilibrată, sobră, iar emoțiile sunt controlate, pe când în romantism muzica este profundă, intensă, bazată pe evidențierea emoțiilor.
- Formele și genurile muzicale în clasicism sunt clare, bine structurate și predomină formele stabile (sonata, simfonia, cvartetul). În romantism, muzica este liberă, mult mai flexibilă, axată pe puterea mesajului și a sentimentului (poemul simfonic).
- Orchestra clasică are dimensiuni moderate, pe când cea romantică devine mult mai amplă și capătă monumentalitate, cu efecte sonore variate.
- În clasicism, emoțiile sunt controlate, însă în romantism acestea sunt puternice și variate, de la iubire, suferință, visare, până dramă pură și entuziasm.
- Dinamica muzicii clasice este echilibrată și moderată, iar cea romantică dispune de contraste puternice (*ppp-fff*).

APLIC

1. Ascultă următoarele lucrări muzicale și completează tabelul cu informațiile potrivite.

- *Mica serenadă (Eine kleine Nachtmusik)*, Wolfgang Amadeus Mozart
- *Lacul lebedelor*, Piotr Ilici Ceaikovski

	<i>Mica serenadă (Eine kleine Nachtmusik), Wolfgang Amadeus Mozart</i>	<i>Lacul lebedelor, Piotr Ilici Ceaikovski</i>
Dinamica		
Tempo		
Temă		
Emoții, gânduri, stări transmise		
Caracterul muzicii		
Atmosfera creată		
Numărul și ambitusul instrumentelor		

2. Ce stil muzical te-a impresionat mai mult? Argumentează-ți răspunsul.
3. Cum poate muzica transmite emoții fără cuvinte?

Investigație – raportul dintre muzică, religie și politică în baroc

Tema

Rolul muzicii în consolidarea autorității religioase și politice în perioada barocă.

Scopul investigației

Identificarea impactului pe care îl avea muzica în raport cu religia și politica în baroc asupra vieții sociale și culturale a oamenilor; dezvoltarea abilităților de cercetare, de prezentare; exersarea creativității și a gândirii critice; identificarea rolului muzicii în raport cu religia și politica în perioada barocului, precum și a importanței culturii în viața cotidiană a oamenilor, de-a lungul istoriei.

Etape de lucru

1. Formați echipe de câte trei-patru elevi și realizați o investigație despre rolul muzicii în perioada barocă. Fiecare echipă își va alege un spațiu geografic unic.
2. Împărțiți-vă sarcinile în mod echitabil și documentați-vă din surse de specialitate, căutând evenimente istorice din care să puteți extrage modul în care autoritatea religioasă și politică era consolidată prin muzică.
3. Realizați o prezentare fizică sau digitală, care să rezume activitatea voastră de cercetare și concluziile la care ați ajuns.

Cum veți ști că ați reușit?

Prezentați investigația în fața clasei în aproximativ 8-10 minute. Participați activ la discuțiile legate de investigația voastră.

Timp de lucru alocat: două săptămâni

Resurse: cărți de istorie muzicală, reviste, site-uri de specialitate

Aplicații utile: Canva (pentru realizarea prezentării)

Ludovic al XIV-lea în rolul lui Apollo în *Ballet Royal de la Nuit*, Henri de Gissey în anul 1653. Baletul a marcat debutul lui Ludovic al XIV-lea la curte. Punerea în scenă a durat 12 ore, începând de la apusul soarelui și prelungindu-se până în zori, fiind compus din 45 de dansuri. Ludovic al XIV-lea a apărut în cinci dintre acestea. Cel mai cunoscut dans din *Ballet de la Nuit* îl înfățișează pe Ludovic al XIV-lea ca Apollo, Zeul soarelui.

Autoevaluare	Da	Nu	Parțial
Am respectat cerința și etapele de lucru.			
Conținutul prezentat a fost corect din punct de vedere științific.			
Prezentarea a fost clară și ușor de urmărit.			
Am participat activ la discuțiile legate de investigație.			
M-am încadrat în timpul de lucru alocat.			

RECAPITULARE

1. Antichitate

Caracteristici: Se formează sunetele, ritmul și melodia.

Instrumente: instrumentele cu coarde, de suflat, clopote, chitara, lira. **Civilizații amintite:** China, India, Iudeea, Grecia, Egipt, Roma.

4. Baroc

Caracteristici: Polifonie, ornamentație bogată, libertatea expresiei, grandoarea formelor; se dezvoltă muzica instrumentală.

Instrumente: clavicinul, orga, flautul *traverso*, vioara, viola da gamba, violoncelul, contrabasul, trompeta sau cornul. **Genuri și forme:** ricercar, fuga, invențiunea, opera, suita, sonata, toccata, preludiul, concerto grosso, passacaglia. **Reprezentanți:** Jean Philippe Rameau, Antonio Vivaldi, J.S. Bach, G.F. Händel, Thomas Tallis.

2. Evul Mediu

Caracteristici: muzica bizantină și gregoriană: monodică, vocală bisericească. Muzica laică: trubaduri, truveri, minnesingeri. **Reprezentanți:** Leoninus și Perotinus, Guido d'Arezzo, Sf. Ioan Damaschin, **Perioade:** *Ars Antiqua* și *Ars Nova*.

5. Clasicism

Caracteristici: Sec. XVIII-XIX. Echilibru, simetrie, claritate. **Genuri:** sonata, simfonia, cvartetul de coarde, opera, concertul solo. **Reprezentanți:** Joseph Haydn, W.A. Mozart, Ludwig van Beethoven.

3. Renaștere

Caracteristici: Italia, sec. XV-XVI. Epoca polifoniei vocale, echilibru, proporție. **Instrumente:** viola da gamba, flautul renașcentist, lăuta. **Civilizații amintite:** Italia, Germania, Franța, Spania **Reprezentanți:** Giovanni Pierluigi da Palestrina, Josquin des Prez, Thomas Tallis.

6. Romanticism

Caracteristici: Sec. XVIII-XIX. Exacerbarea sentimentelor, libertatea de expresie, idealizarea trecutului medieval, întoarcerea la sentimentul naturii, muzica pură și programatică. **Instrumente:** Orchestra de mari dimensiuni. **Genuri:** poemul simfonic, nocturna, lied, mazurca, poloneza, studiul de concert. **Reprezentanți:** F. Chopin, R. Schumann, J. Brahms, H. Berlioz.

1. Alege varianta corectă de răspuns.

Muzica renașcentistă este caracterizată prin:

- a. monodie b. polifonie c. improvizație instrumentală

2. Completează enunțurile cu termenii potriviți: *dialog, monumentală, polifonia*.

- a. În perioada Renașterii predomină _____ vocală.
b. În clasicism, relația dintre solist și orchestră devine un _____ muzical.
c. Orchestra romantică devine amplă și _____.

3. Notează A pentru enunțurile adevărate sau F pentru cele false.

- a. Muzica medievală religioasă este monodică. _____
b. În baroc predomină claritatea și echilibrul. _____
c. În romanticism sunt folosite contraste dinamice puternice. _____

4. Asociază epocile muzicale cu caracteristicile potrivite.

1. Antichitate	a. echilibru și claritate
2. Evul Mediu	b. muzică religioasă monodică
3. baroc	c. orchestra monumentală
4. clasicism	d. contrast și ornamentație
5. romanticism	e. instrumente ritualice și cânt vocal

5. Scrie două caracteristici ale muzicii romantice.

6. Imaginează-ți că muzica barocă și muzica clasică ar fi culori sau imagini. Care ar fi acestea? Argumentează pe scurt alegerea.

7. Ascultă *La donna è mobile* din „Rigoletto”, Giuseppe Verdi (YouTube: Royal Ballet and Opera) și identifică epoca muzicală, caracterul muzicii, tipul de ansamblu instrumental.

EVALUARE

Se acordă 10 puncte din oficiu.

1. Alege varianta corectă de răspuns.

20 p.

A. Muzica medievală religioasă este:

- a. polifonică b. monodică c. orchestrală

B. Muzica barocă se caracterizează prin:

- a. echilibru și simetrie b. contrast și ornamentație c. simplitate ritmică

C. În clasicism, relația dintre solist și orchestră devine:

- a. conflictuală b. un dialog echilibrat c. inexistentă

D. Orchestra romantică este:

- a. redusă b. monumentală și variată timbral
c. formată doar din instrumente cu coarde

2. Notează A pentru enunțurile adevărate și F pentru cele false.

18 p.

- a. În Antichitate, muzica era legată de credințe, ritualuri și viața socială. ☐
- b. Muzica gregoriană este polifonică încă de la apariția ei. ☐
- c. În Renaștere, echilibrul și proporția sunt valori esențiale, atât în muzică, cât și în celelalte arte. ☐
- d. Barocul evită contrastul și preferă simplitatea austeră. ☐
- e. În clasicism, melodia este susținută de un acompaniament armonic. ☐
- f. În romantism, artistul caută adesea refugiu în natură, trecut, legendă și imaginar. ☐

3. Notează două caracteristici ale muzicii renașcentiste.

10 p.

4. Menționează două diferențe dintre clasicism și romantism.

10 p.

5. Cum se schimbă muzica de la baroc la clasicism? Descrie în două-trei rânduri o transformare observată în audițiile studiate.

10 p.

6. Ascultă cele două fragmente muzicale și completează tabelul.

10 p.

Care dintre fragmente ți se pare mai dramatic? Argumentează în trei-patru rânduri.

Fragment A: *Simfonia nr. 94, Surpriza*, Joseph Haydn

Fragment B: *Vltava*, Bedrich Smetana

Element observat	Fragment A	Fragment B
Atmosfera muzicii (solemnă, echilibrată, dramatică etc.)		
Orchestra (restrânsă/ampă)		
Expresivitatea muzicii (echilibrată/intensă)		
Epoca		

7. Imaginează-ți că unul dintre fragmentele muzicale audiate anterior face parte din coloana sonoră a unui film. Descrie, în patru-cinci rânduri, scena pe care o asociezi cu acest tip de muzică.

12 p.

Autoevaluare: La sfârșitul acestei unități...

☐	Pot recunoaște diferențele dintre epocile muzicale studiate.
☐	Pot identifica caracteristicile unei audiții muzicale.
☐	Pot compara stiluri și expresii muzicale diferite.
Încă am dificultăți la: ...	
Aș avea nevoie să exersezi mai mult: ...	
Cel mai interesant lucru învățat: ...	

RECAPITULARE FINALĂ

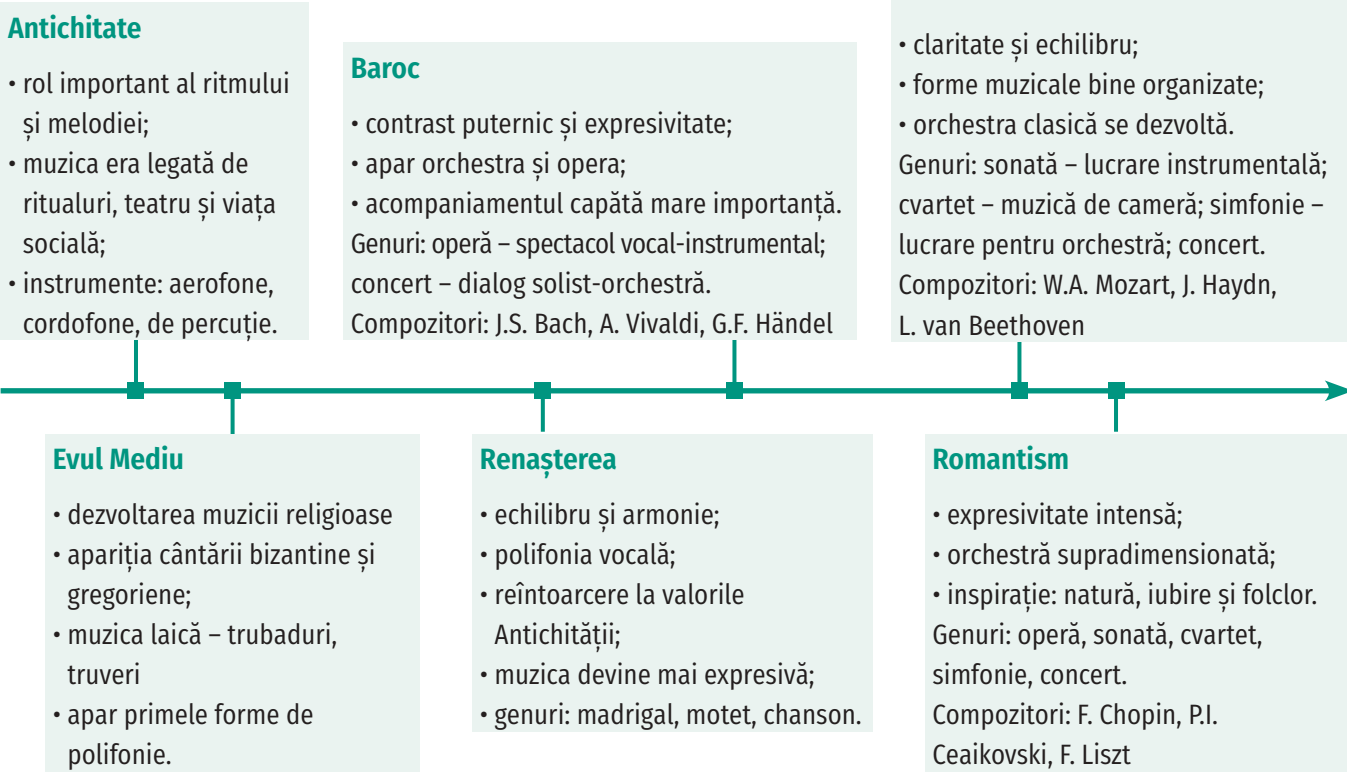
Amintește-ți

- Tempo** = viteza de desfășurare a muzicii
- Dinamica** = intensitatea sunetelor
- Agogica** = modificările expresive ale tempoului

I. Elemente de limbaj muzical

TEMPO	DINAMICĂ	AGOGICĂ
Largo	<i>pp</i>	<i>accelerando</i>
Moderato	<i>mf</i>	<i>ritenuto</i>
Vivace	<i>ff</i>	<i>morendo</i>
	<i>crescendo</i>	

II. Perioade muzicale și caracteristici

1. Completează spațiile libere din enunțurile de mai jos:

- a. Termenul provenit din limba italiană care desemnează intensitatea sunetului este _____
- b. Tempoul reprezintă _____ cu care se cântă o lucrare muzicală.
- c. Interpretarea reprezintă _____
- d. Tipul de cântare predominant în Antichitate este _____

2. Notează A (adevărat) sau F (fals) în dreptul enunțurilor următoare:

- a. Evul Mediu este perioada în care se dezvoltă muzica religioasă creștină.
- b. Scriitura în care toate vocile cântă deodată se numește polifonie.
- c. Giovanni Pierluigi da Palestrina este cunoscut pentru muzica sa religioasă polifonică.
- d. Simfonia și cvartetul sunt genuri muzicale specifice barocului.

3. Încercuiește variantele corecte de răspuns. Atenție, unele exerciții conțin variante multiple!

- A.** Genuri muzicale în baroc:
 - a. suita;
 - b. sonata;
 - c. concerto grosso;
 - d. opera.
- B.** Cvartetul este un gen muzical:
 - a. baroc;
 - b. clasic;
 - c. romantic;
 - d. medieval.
- C.** Concertele brandenburgice au fost compuse de:
 - a. J.S. Bach;
 - b. W.A. Mozart;
 - c. F. Chopin;
 - d. L. van Beethoven.
- D.** Genul specific romantismului, interpretat vocal însoțit de pian este:
 - a. aria;
 - b. cavatina;
 - c. liedul;
 - d. madrigalul.

EVALUARE FINALĂ

Se acordă 10 puncte din oficiu.

1. Selectează din lista de mai jos termenii specifici celor trei categorii: tempo, dinamică și agogică. Realizează un tabel și notează termenii în coloana corespunzătoare: *accelerando, pp, vivace, crescendo, mf, largo, moderato, ff, ritenuto*.

9 p.

TEMPO	DINAMICĂ	AGOGICĂ

2. Notează A (adevărat) sau F (fals) în dreptul enunțurilor următoare:

15 p.

- a. Popoarele Antichității aveau scări muzicale formate numai din cinci sunete. ☐
- b. Melodia și Ritmul erau pilonii de bază ai muzicii antice. ☐
- c. Cântarea bizantină se mai numește cântare psaltică. ☐
- d. Elementele de polifonie au pătruns mai întâi în muzica medievală de la curte. ☐
- e. Opera a apărut în perioada barocă, în Camera Florentină. ☐

3. Completează enunțurile cu termenii corespunzători:

15 p.

- a. Perioada _____ este cea în care se compune muzică pentru orchestre supradimensionate.
- b. Genul muzical vocal-instrumental întâlnit începând cu perioada barocă este _____.
- c. Muzica de _____ cuprinde genuri muzicale precum Sonata și Cvartetul.
- d. Genul muzical numit _____ îl are ca părinte pe compozitorul Joseph Haydn.
- e. Instrumentele aerofone, _____ și de percuție sunt întâlnite în culturile antice.

4. Completează tabelul cu câte trei reprezentanți pentru perioadele muzicale:

15 p.

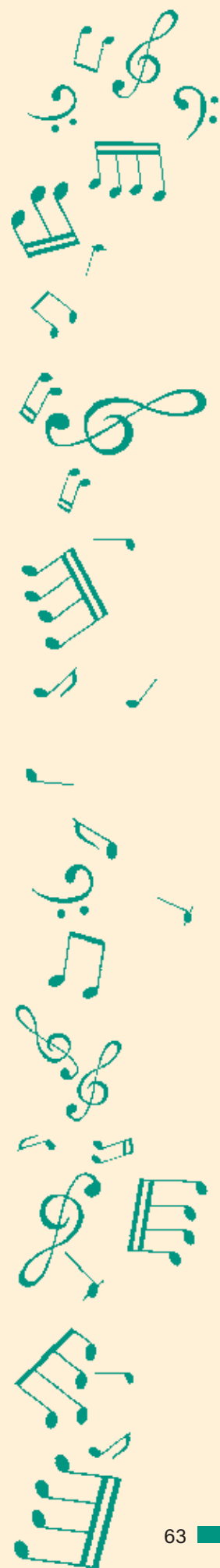
Baroc	Clasicism	Romantism

5. Menționează câte două trăsături specifice perioadelor muzicale: Antichitate, Evul Mediu, Renaștere, baroc, clasicism, romantism.

36 p.

Autoevaluare: La sfârșitul anului școlar...

	Pot identifica elementele de limbaj muzical într-o audiție.
	Pot explica rolul acompaniamentului și cum a evoluat acesta de-a lungul istoriei.
	Pot recunoaște diferențele dintre epocile muzicale studiate.
	Pot identifica caracteristicile unei audiții muzicale.
	Pot compara stiluri și expresii muzicale diferite.
	Pot crea colaje sonore, improvizații muzicale, videoclipuri creative.
	Pot interpreta cel puțin o piesă studiată (instrumental și/sau vocal).
	Încă am dificultăți la: ...
	Aș avea nevoie să exersezi mai mult: ...
	Cel mai interesant lucru învățat: ...

SUGESTII DE FIȘE PENTRU OBSERVAREA SISTEMATICĂ A ACTIVITĂȚII ȘI A COMPORTAMENTULUI ELEVILOR

FIȘĂ DE OBSERVARE A ACTIVITĂȚII INDIVIDUALE

Indicator	Frecvent	Rar	Deloc
Folosește corect termenii specifici disciplinei.			
Este implicat în îndeplinirea sarcinilor de lucru.			
Exprimarea socială și cea emoțională sunt adecvate.			
Are o atitudine adecvată față de ceilalți colegi.			

FIȘĂ DE MONITORIZARE A LUCRULUI ÎN ECHIPĂ

Indicator	Da	Nu	Observații
Asumarea responsabilității			
Cooperarea în cadrul grupului			
Solicitarea de sprijin din partea cadrului didactic			
Respectarea regulilor			
Încadrarea în timpul stabilit			
Autoevaluarea muncii în echipă			

FIȘĂ DE OBSERVARE A ACTIVITĂȚII GRUPULUI

Indicator	Frecvent	Rar	Deloc
Fiecare membru al grupului este implicat în rezolvarea sarcinii.			
Elevii formulează idei clare și ușor de înțeles de către ceilalți.			
Toate ideile propuse sunt luate în considerare.			
Elevii se sprijină și se încurajează pentru a fi productivi și creativi.			
Rezultatul activității de grup este relevant și prezentat într-o manieră care facilitează înțelegerea.			
Elevii urmăresc cu atenție prezentările celorlalți colegi.			
Elevii acordă feedback celorlalți.			

PORTOFOLIUL

- ▶ realizez un plan
- ▶ mă documentez
- ▶ ordonez materialul documentar
- ▶ redactez fișa de portofoliu
- ▶ prezint concluziile în clasă

PROIECT/APLICAȚIE DIGITALĂ

- ▶ îi dau un titlu și îmi stabilesc obiectivele
- ▶ realizez un plan de acțiune
- ▶ îndeplinesc, în ordine, sarcinile date
- ▶ prezint proiectul în clasă

INVESTIGAȚIE/STUDIU DE CAZ

- ▶ stabilesc tema
- ▶ realizez un plan de cercetare
- ▶ îndeplinesc, în ordine, etapele date
- ▶ analizez și interpretez materialele și sursele
- ▶ prezint concluziile în clasă

1. adun informații, surse, imagini etc.
2. întocmesc scurte fișe descriptive pentru materialele documentare (în special pentru imagini)
3. toate materialele, inclusiv fișele și prezentarea de la final, vor fi adunate într-un dosar (sau într-o mapă) – la finalul anului școlar, toate acestea vor constitui portofoliul personal la disciplina Educație muzicală

EDUCAȚIE MUZICALĂ

Trunchi comun (TC), toate filierele, profilurile și
specializările/calificările profesionale – clasa a IX-a

UNITATEA 1 – Limbaj muzical și interpretare expresivă

UNITATEA 2 – Muzica și contextul cultural-istoric

UNITATEA 3 – Audiție muzicală, reflecție și creație artistică

ISBN 978-630-347-300-0

6 421763 016666

MIN78

Booklet